

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1941
A. H.
f
1940

Fra

Vallekilde Folkehøjskole

47

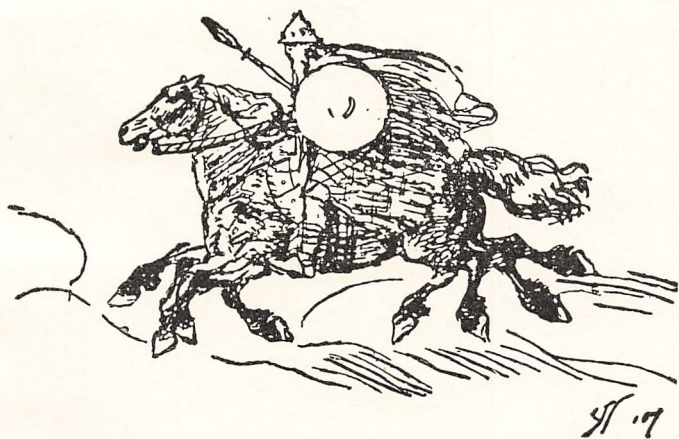
Udgivet af Selevsforeningen

1940

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

47

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1940

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

~~39.41~~

~~250~~ H

$\frac{1}{8}$

1940

1045/800

EJVIND CHRISTENSEN
København

**Statens pædagogiske Studiesamling
København V.**

Bladet i verden sig vender
som lykkespind,
under usynlige hænder
som Gud det vil.

Bladet, som Herren det vilde,
vendte sig tit,
naar det gik Danmark ilde,
vendte sig blidt.

Det kendes paa os —!

Prædiken ved højskolens 75 års fest.

Tekst: Luc. 12, 32—40.

»Du lille hjord«. Sådan tiltaler Jesus Kristus sine disciple.

Der ligger meget i de tre ord. Han siger dermed, at de er få i tal. Men han siger også, at de hører sammen med hinanden. De er en flok, som en hjord er det. Og han siger, at de er mennesker, som er under en hyrdes vejledning og førerskab og værn. De har én over sig, som de aldeles hører til, deres herre og ejermand.

De er en *lille* hjord.

At Jesus måtte kalde disciplene i Jødeland en lille flok, er selvfølgelig. Hvor var de få over for hele deres folk og over for hele verden. Og hvor var de også uden al magt over for deres eget lands magthavere og over for verdens endnu større magthavere. Men vil Jesus Kristus også nu tale til sine disciple og sige: Du lille hjord? Ja, mon ikke? Tallet kan ingen nævne. Men de, der af troen på Jesus Kristus, Herren og Frelseren, er ført så nært og så stærkt sammen, at de klart *ved* med sig selv og med hinanden, at de står sammen i troen og om troen, og at de vil støtte hinanden deri og aldeles ikke vil miste den, de er ret få, også nu, ud over kristenheden. De, som bliver gjort til en hjord derved, en sammenhørende flok, for hvem Jesus Kristus klart er hyrden, er næsten alle vegne et lille tal, i hvert fald kun en *lille* del, tit en forsvindende del af alle. De er derfor meget bogstaveligt en lille hjord. Og dog *er* de

en hjord. De *hører* sammen, og de har en hyrde over deres liv.

Ja, selv hvor man må sige, at flokken ikke er så lille, måske endogså er stor, dér vil de dog vist altid selv føle, at de er kun en lille hjord. — Det kan hænge sådan sammen, at Jesus Kristus har ikke så helt få, men adspredte får. Og så véd de nok noget af hinanden at sige, f. eks. i et sogn. De véd også, at de er ikke så få. Men de er aldrig rigtig fundet sammen i indbyrdes kærlighed og i fælles kamp. Og når de tænker på, hvordan de står i det med deres tro og med dens forsvar, føler de sig meget svage. De føler, at på dem passer i høj grad ordene: Du lille hjord. De burde finde sammen og stå sammen og blive stærkere.

Med selv hvor det er sket, føler de dog, at de er kun en lille hjord. Jo mere de tilhører og følger deres Herre efter, des mere føler de det. Hvad har de at værges sig med, hvis andre vil angribe dem? Hvis verdens magthavere vil gå imod dem, hvad har de så til værn? De kan ikke sætte sig til modværge. De har ingen ydre magt. Og selvom de er så mange, at de kunde skaffe sig det, kan de aldrig bruge den. Deres Herre, som led og bar, og som aldrig gik andet end kærlighedens vej, gør det umuligt for dem. Deres vej er en anden end magtens vej. De bliver i verden altid de udsatte, de prisgivne. — Deres Herre vil vist gennem alle tider her i verden tiltale dem: Du lille hjord, du værgeløse flok.

Denne flok, der til visse meget snart kan få trange kår for sin tros og sit livs skyld og allerede nu har det mange steder, og som i hvert fald altid har kamp, til den siger han: Frygt ikke! Frygt ikke for det, som truer dig, og for dem, som truer. Frygt ikke, fordi I er få i tal, frygt ikke, hvor meget I end ønskede at være mange. Frygt ikke, fordi I er værgeløse i verden. Frygt ikke, hvilke fjender I end har. Gud den almægtige har jo givet

jer at være hans, han har jo givet jer, at jert hjerte rækker mod ham, og at det tilhører ham og er i hans hånd. Ja, men når Gud sådan har givet jer riget, er I så ikke vel farne, ihvad der sker?

Kan vi ikke høre, at det er *Herrens* røst, der siger: »Frygt ikke, du lille hjord« — Herren over himlen og jorden? Kan vi ikke høre, at det er *ham*? Det er en fuldstændig trøst, når kun vi tror. — —

Og så siger han da til os, at vi skal ret af hjertet høre Gud og ham til, ikke tage fejl og ikke hænge ved noget andet, ikke ved noget af alt det, som forgår. Det, som vi higer imod, det som vi sætter over alt andet, vor *skat*, skal være i himlen. Den skal være hos Gud, vor Herres Jesu Kristi Gud og Fader. *Han* skal være vort eet og alt. For så er vort hjerte også hos ham. Jesus Kristus lægger os brændende på sinde, at det dog må være sådan. Det er jo det, det gælder, at høre ham til af hjertet.

For den sags skyld må vi *være vågne*, ja, være mennesker, der *våger*, altså gøre det, som et menneske gør, når han i nattetimerne sidder og våger — hos en syg eller hos et dyr i stalden, time efter time.

Over for en række forhold er vi af os selv vågne, uden at det koster nogen indsats. Sådan er det over for mad og drikke. Naturen skal nok af sig selv minde os om, at vi skal have noget at spise og drikke. Vi behøver derfor ingen vågenhed for at passe på det.

Sådan er det ikke over for Jesus Kristus, vor Herre. Skal vi høre ham til, idet han er vor Herre og vort eet og alt, da må der være det hos os, som der er hos den, der våger om natten. Der må være en indsats. — Han taler til sine disciple. Der *er* sket det, at han har vundet dem, vundet deres tro, vor tro og vort hjerte. Da siger han til os: Vær som tjenerne, der våger om natten for straks at lukke op for deres herre.

Vi må se det som det normale, det vil sige som *det, der er, som det skal være*: at være *vågne for Jesus Kristus*, at mod ham er vort sind rettet, at han står for vore øjne, stærkere end alt andet og alle andre, at for hans øjne færdes vi ved dag og nat, at hos ham er vor plads og vort liv, ja, at det er det, hvori vi lever og har hjemme: at være vågne for ham, Herren fra Gud, *vor Herre* — han, som underligt fornede sig selv og tog en tjeners skikkelse på og altid er iblandt os som den, der tjener, han som har lidt og har båret alt, han som er en korsfæstet mand, at være lysvågne for ham, som her på jorden er en korsfæstet mand — han som kæmper mod den onde og det onde og beholder sejr, han som sætter alle sine til den samme kamp, han som er fuld af nåde og sandhed, han som er hos Gud i det højeste høje og dog midt iblandt os, han som er frelseren for enhver, som hører ham til — hvordan skal vi nævne, hvad der er at sige om ham? — at være *vågne for ham*, så vi altid og klart har ham og det, som er hans, for øje, ja, så det er vort liv, det skal vi se som det normale, som vort liv, som vor glæde.

Og når vi falder ud af det eller er ude af det, når vi med vore tanker og vor stræben er andet steds henne, så vor skat ikke er i himlen, men på jorden, på en eller anden måde i vort eget, da er der ulykke på færde, da er vi i fare, da er vi i et fremmed land, da er vi *bundne*. Ja, det værste er at være bundet i de lænker, som det er, at man ikke er vågen og ikke formår at være vågen for Jesus Kristus. Det er en alvorligere trældom end de bånd og al den tvang, som verdens magthavere eller jordens kår kan lægge på én. At være vågne for ham, at være bundet til ham, i kærlighed og med glæde, vi må forstå, at *det* er at være fri.

Men det er der ikke af sig selv. Tværtimod, må vi sige. Vi må snarere spørge: Hvordan skal det dog ske?

Og vi svarer: Han er bestandig hyrden for sin hjord. Det er han. Vi møder ham i hans menighed. Han er altid dens hellige herre og dens gode hyrde. Blot vi forstår det og kan modtage det, så gør han altid sin gerning der. Han døber børnene til at forsvare djævelen og til at tro. Det er til at være lysvågne for ham, så de har fryd og smerte til fælles med ham fra dag til dag. Han byder sin nadver til og rækker os i den sine hellige gaver, og når vi modtager dem, kommer vi ind i det rige, som er hans. Og i sin menighed taler han også på mangelanden måde sit hellige ord.

Lad det være jeres skat, siger han, jert eet og alt. Og vær I selv som mennesker, der står med klæderne bundet op, parate til at vandre. Vær som mennesker, der har lyset tændt, der er vagtsomme og oppe. Vær som mennesker, der våger i nattetimerne og er rede. Altså, *våg*, for at I må høre jeres herre til.

De, der gør det, er salige. Vi véd ikke noget om deres jordiske lykke. Vi véd i hvert fald, at denne vågen koster, og at det at være hans kan på jorden komme til at koste alt, hvad vi har. Han taler ikke om jordisk lykke. Men de, som våger for Jesus Kristus, er mere end jordisk lykkelige, de er salige. Deres lykke er ikke til at nævne. Guds lykke er over dem, ihvor det går, fordi de er i Herrens og Frelserens hånd.

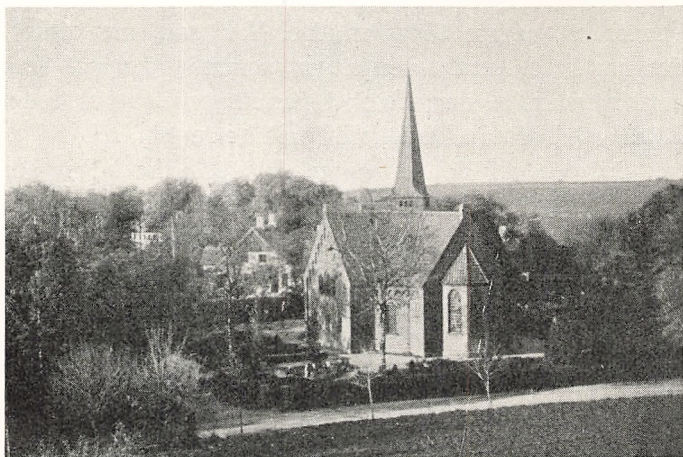
Hvor stærk en tilskyndelse får vi ikke til at være i Herrens hånd, og hvor fuldstændig en trøst fra ham, som er Herren.

— — —

Vi er samlet til 75 års fest, og meget har vi fået. Vi skal ikke i dag sige til os selv eller til den gerning, som samler os til fest, og Gud give, at den må bestå — vi skal ikke sige: Nu har du forråd til mange år. Slå dig til ro og nyd dit åndelige gods, som du har samlet dig eller fået i arv. Men vi skal sige: Vær som tjener, der

våger om natten for at være rede til, hvad de skal. *Våg, bed, arbejd, vær altid* en sådan. Vær det med den fredlysning over din vågen og beden og dit hele liv, at din herre er dig, nådig, ja, at det har behaget ham at skænke dig riget. »Det *kendes**) på os som lysets børn, at natten hun er nu omme!«

Niels Petersen.

*) Ordet »kendes« betyder jo her: Lad det kendes!

VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLES 75 AARS MINDEFEST*)

I.

Når vi samles til vort elevmøde, årets største festdag, og i år gør det i taknemmelig erindring om de 75 år, da der forundtes os gode arbejdskår her i Vallekilde, da vil vi både se tilbage og frem. Men vi vil allerførst i dyb taknemmelighed tænke på det danske folk, som har taget så godt imod Vallekilde folkehøjskole; i dette folk fik vi lov at gøre vor gerning, frit og uhindret, under forståelse og tilslutning praktisk talt fra hvert sogn i Danmark. I medgang og modgang har denne skole hørt sammen ved vort folk, og vi vil gerne i dag sige: vi beder om, at vi bestandig må høre Danmark til, og at Danmark vil kendes ved os. Vi samles i håbet om, at vort hjemland atter må blive et frit og selvstændigt Danmark; men vi tilønsker hverandre kræfter til at leve i lyst og nød med dette Danmark, hvordan dets kår end måtte blive.

Så vil jeg takke de mere end 21.000 kvinder og mænd, som i tidens løb var elever her. Mange af dem er nu døde, andre er gamle og trætte, mange tusinder er i dag forhindret i at være sammen med os, men de tænker på Vallekilde i dag. Jeg byder jer, som har kunnet komme, hjertelig velkommen hertil, og I må så på de mange fleres vegne modtage vor skoles tak.

Jeg takker også den danske regering og rigsdag for forståelse og støtte gennem de mange år. Nu om

*) Undervisningsminister Jørgen Jørgensens og mit foredrag bringes her efter manuskript.

dage vil vi helt anderledes end tidligere forstå og påskønne, at statsmagten har givet og giver os så frie kår.

Endvidere vil jeg takke denne egnsmennesker for venlighed og forståelse til denne dag. Ingen kan mere end jeg føle, hvor meget vi har forsømt, hvor mangelfuld vor indsats er netop i egnens liv. Jeg vil oprigtigt håbe, at Vallekilde højskole måtte komme til at betyde meget mere for denne egnsmennesker end hidtil. Jeg kan ikke tænke mig en egn af Danmark, hvor jeg hellere vil bo. Ingen steder er vort fædreland skønnere, og ingen steder findes en befolkning, jeg hellere vil høre sammen med.

Så holder vi da 75 års mindefest. Og trods al erkendelse af forsømmelse og manglende kræfter, så ved jeg dog, at denne 75 års gerning har betydet noget i vort folk og i vor egn. Da *Ernst Trier* for 75 år siden vandrede rundt fra landsby til landsby og fra hjem til hjem for at vinde elever til den skole, som skulde begyndes 1. nov. 1865, da mødte han i Holbæk amt to bevægelser: han mødte et socialt-politisk røre, bondevennernes bevægelse. Der var noget hos bondevennerne, som tiltalte Trier, især deres kamp for junigrundlovens demokrati; han delte deres afsky mod at udnytte Danmarks nød efter 1864 til at fratage folket dets fulde selvbestemmelsesret; men han vendte sig bort fra deres hadske tone, og han var afgjort imod deres klassebevidste politik. I stedet for deres klasseprægede slagord: Nu kommer bonden, sagde han: Nu skal folkets tid komme. Det var et folkeligt Danmark under folkeåndens vejledning, han vilde. Men det forstod bondevennerne ikke, og det varede længe, inden deres folk kom i venligt forhold til Vallekilde. Der var en anden bevægelse i Holbæk amt, som Ernst Trier havde lettere ved at få forbindelse med, men hvor han dog alligevel blev mødt med nogen skepsis og mistro. Det var hos de

kristne vakte, hvis førstemand var den unge præst Vilhelm Beck i Uby. De unge grundtvigianeres tale om folkelighed og menneskelighed blev i disse kredse opfattet som ugudelighed eller i al fald for overflødig snak. Trier på sin side siger: »Jeg har altid følt mig vel mellem kristne mennesker, når jeg mærkede, at det var ærlig ment med deres bekendelse.« Videre siger Trier, at han håbede at få disse kredse til at forstå, »at den oplysning og dannelse, jeg vilde føre frem, kun skulde bidrage til at lære os bedre at bøje knæ for Jesus Kristus Vorherre, så den skulde være som en ydmyg tjenerinde over for Guds menighed og dens sag.«

Det var da Ernst Triers og hans hjælperes opgave: at rejse en kristen folkehøjskole, fjernt fra en klassebevidst institution og en snæver, pietistisk kirkeskole. Det lykkedes.

De første højskolemænd her i Vallekilde og andetsteds gik til deres gerning med en god tro til mennesker. De var bleven grebne af Grundtvigs kærlighed til mennesker og det menneskelige. Som han forstod de dog at skelne mellem det i menneskenaturen, som vi har til fælles med den øvrige skabning, dette meget jordbundne, som vi ikke skal skamme os over eller tænke på med en halvdårlig samvittighed, dette meget naturbestemte menneskelige, som vi skal respektere og give dets ret, men som vi bestemt skal holde under tugt og under viljens kontrol, om det ikke skal nedværdige os og ødelægge os — skelne mellem dette og så det sande menneskelige, som gør mennesket til menneske, det, hvorom Grundtvig siger de stolte og kærlige ord: »Mennesket er ingen abekat, bestemt til først at efterabe de andre dyr og siden sig selv til verdens ende; men han er en mageløs, underfuld skabning, i hvem guddommelige kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem tusinde slægter som et guddommeligt eksperiment, der

viser, hvordan ånd og støv kan gennemtrænge hinanden og forklares i fælles guddommelig bevidsthed.«

Med dette grundsyn på mennesket begyndtes og fortsattes gerningen her i Vallekilde. Hvor omfattende og vidt forgrenet end højskolearbejdet blev her, så kunde det dog samles i det faste syn på oplysning om menneskelivet, som Grundtvig havde lært sine disciple. Grundtvig havde sagt: enhver livsoplysning, som for alvor skal du noget, må dreje sig om de tre kendsgerninger: Gud har skabt mennesket i sit billede, men meget tidligt er der tilstødt det menneske en stor ulykke, hvorved det har skilt sig fra Gud, dog har Gud ikke glemt det faldne menneske, han vil ved sin enbårne søn finde og genrejse det faldne. Om disse kendsgerninger drejede Triers højskolegerning sig, om disse kendsgerninger har også andet og tredje slægtleds højskolegerning samlet sig. At kalde på det sande menneske i os, det var fra første færd hovedsagen. Det kom klart til orde, da Ernst Trier indviede gymnastiksalen med disse ord: »Fra første færd af har der været eet, der har været den ledende tanke igennem hele den gerning, der har været udrettet her: den at drage og hjælpe frem det inderste i mennesket hos ungdommen, der samles her, at det gudsbilledlige og dermed det ægte menneskelige må komme til sin ret, og det i den folkelige skikkelse, det må tage her i Danmark. Der er intet bedre middel dertil end at lade det levende ord lyde på modersmålet.«

I den henseende havde manden, som begyndte værket her, sjældne gaver; på hans mindstøtte læser vi ordene:

Ordet, han førte,
båret af tro,
glødet af ånd,
søgte og fandt
unge hjerter.

Men når højskolen så stærkt kaldte på mennesket, var det ikke, for at vi skulde stå som enkeltmennesker på række. Højskolen kaldte på os som danske mennesker. Som mennesket er en Guds skabning, sådan er folket en Guds skabning. Og vi bliver først for alvor os selv personlig bevidste, når vi ser helheden og lever i helheden, i vort folk. Det ser vi nu igen i denne sommer. Vi har ikke i mange år som nu spurgt efter det folkelige. Vi fornemmer, at vi bliver rodløse og modstandsløse uden for folket. Kun i folket kan vi leve. Og mange af os tilføjer: efter en tusindårig kristen gerning i vort folk: kun i et kristent dansk folk kan vi leve. Det gælder nu om at se de lange linjer; vi må ikke lade os forvirre af døgnets bulder. Da vi sidst led nederlag og blev ydmyget, i 1864, da rejste troldene også deres hoveder i vort folk. Særinteresser brød frem, onde rygter forgiftede luften mellem landsmænd. Til nederlaget syntes at skulle føjes skam og forsmædelse. Ernst Trier beretter, hvorledes der i officerskredse efter nederlaget rådede ophidselse mod københavnerne. En morgen tidlig, før han endnu var stået op, hørte han, hvorledes døren blev revet op til hans naboværelse, hvor der boede en officer, og en mand råbte: »Nu skal du høre. Vi får våbenstilstand og så fred. Vi skal snart herfra. Hurra! Så skal vi over at prygle københavnerne.« Han klager videre over den indbyrdes splid, over den forfærdelige åndløshed i vort folk, over hele usselheden. Det er en samtidigs indtryk af Danmark i nedelaget og ydmygelsen. Det er en lærerig oplysning for os nu. Men det blev ikke efterslægtens indtryk af Danmark efter 1864, tværtimod. Vi tænker på et Danmark, som gik ind i vækkelsens, i genrejsningens og samlingens tid. Når de lange linjer trækkes op, ser meget anderledes ud end i nuets forvirring. Det skal være vor trøst nu. Nu kaldes der på os *som folk*, som det ikke længe er sket. Nu

spørges der efter det folkelige. Vi har i den svundne tid udviklet en overordentlig dygtighed i det faglige og organisatoriske. Men det skete ofte på bekostning af det menneskelige og folkelige. Vi hørte alt for meget hjemme i fag og stænder, for lidt i folket. Jeg har i de senere år, navnlig i de allersidste, været en del sammen med landsmænd af vidt forskellig livsstilling og livssyn. Hvis vi da forhandlede i en stue, og hvis repræsentantånden kunde glemmes, har det gang på gang slået mig, hvor danskeren er fri for fanatisme, og hvor han er rummelig, modtagelig for det fælles-danske og det fælles-menneskelige. Først i det øjeblik, han optræder som en repræsentant for et fag, en organisation, et erhverv, så farer pokker i ham. En repræsentant er hundrede gange værre end manden selv. En repræsentant skal krige og hole det mest mulige hjem til sig og sine. Jo mere han kan bringe hjem til sine egne, desto sikrere på at blive valgt til repræsentant næste gang. Men jeg tror, at repræsentantånden har haft sin bedste tid i Danmark. Den vil selvfølgelig stikke hovedet frem både her og der. Vi ser det jo tydeligt nu, og det er modbydeligt. Men vi skal som efter 1864 ikke lade os forvirre af døgnets bulder. Særinteresserne møder frem, og støvletrampen høres. Men det er mit håb og min tro, at det sande menneskelige i dansk folkeligheds skikkelse vil gøre sig gældende og præge den kommende udvikling i Danmark. I så fald har den danske højskole, og Vallekilde i den, været med til at kalde den udvikling frem. For et folkeligt Danmark, hvor landets børn i fællesskab samledes om folkets åndelige værdier, blev der arbejdet her i Valekilde. I dette og for dette folkelige Danmark levede *Povl Hansen* de mange år. I sit hjem og i Sødinge friskole, i Ryslinge-egnens skytteforening og i Ryslinge valgmenighed havde han mødt det folkelige Danmark. Han levede hele sit liv med Danmark i sit hjerte. Man

skulde lede længe blandt mænd for at finde een, for hvem det danske folk i fortid og nutid var en dybere og kærere virkelighed end for Povl Hansen. Han var fortrolig med vort folks historie og sind, og hvor kunde han skildre de historiske begivenheder; vi så dem for os som store spændende dramaer. I sine bedste stunder kunde Povl Hansen fortælle danske bedrifter, så ingen digter og det kgl. teaters kunstnere i fællesskab kunde gøre det bedre. Hvor står indtrykket af hans Hans Tausen-foredrag og Sønderjyllands-foredrag levende for mit sind. Han var det folkelige mindes tolker. Men ud af mindet lyste fremtidshåbet. Holger Begtrup sagde engang: »Det åndelige menneske kendes på, at det lever med dyre minder og i et levende håb.« Det åndelige menneske lever ikke bare i dag; det har fortid, og det har fremtid; det har rod, og det har perspektiv i dets tilværelse.

I ungdomsopdragelsen må mindet ikke stå alene. Det må netop forenes med håbet. Vi skal »samles i håbet og mødes i mindet.« Vi skal som Odin have både Munin og Hugin i følge, både mindets og fremsynets fugl. Når Povl Hansen tolkede dyre minder, især som de var knyttet til vort folks kamp ved sydgrænsen, så voksede der frem et levende håb til vort folks fremtid. Mange af hans elever, især fra Nordslesvig, vil bevidne det. Efter genforeningen i 1920 udsendtes en bog, som indeholdt en række korte levnedstegninger af sønderjyder, som havde levet under fremmedherredømmet, og som var døde inden genforeningen. Bogens titel var: »Haabets Mænd« — og med rette. De havde arbejdet i den danske sags tjeneste uden at kunne vente at se nogen genforening. Povl Hansen kunde godt nævnes blandt disse håbets mænd. Han var det folkelige håbs tjener og tolker som få. Ved en skøn lejlighed takkede han sønderjydernes førstemand H. P. Hanssen med de

ord, som Hostrup havde formet tæt inde under skyggen af 1864:

Jeg skuer så langt,
 jeg synger så fro
 om vælden, der glipper,
 om duen, der slipper
 af ørnens klo,
 om freden, der kommer
 med stordåd og sang,
 om sol og skærsommer
 i Danevang.

Med dette folkelige håb har den danske højskole levet, måske for svagt i en række år. Men vi vil nu få det behov som aldrig før. Vort folks historie viser, at det er efter nederlag og i trængselstider, at der kaldes på håbet. Da har vi behov for håbet. Selv om døgnets hårde tale spotter ad håbet, så holder vi det fast. Vi ved, hvor godt det er for et menneske og et folk at leve med et stort håb. Det giver det lange udsyn, det løfter og bærer. Alt stort i verden er begyndt og fastholdt i et stort, ja i et usandsynligt håb. Sådan var det altid, og sådan må det være. Håbet lever nemlig ikke af nogen sandsynlighedsberegning, men det lever af tro, den tro, som er uundværlig for et menneske. Det er den af mange grunde, bl. a. fordi den føder og nærer håbet, som løfter menneskesindet op over mørket.

Håbet er ikke noget vagt og flygtigt. Håbet er for mennesket og folket en vidunderlig gave. Jeg tror ikke, det hviler i vore egne kræfter og vor egen kunnen. Det er en kraft, som er lagt ind i vort menneskehjerte og i folkets hjerte.

Efterhånden som jeg har fundet personlig klarhed over vor stilling, så har jeg set, at vi mennesker er kaldede. I, de senere års elever, vil vide, at det har været

det centrale i min tale til jer at sige: vi er kaldede. Men vi er ikke kaldede, fordi vi har et bestemt embede eller et bestemt arbejde. Andre mennesker kan beskikke os til en bestemt gerning svarende til vore evner. Men kaldet udspringer ikke fra os selv eller fra andres myndighed. Gud alene kalder os mennesker. Det, der volder vor kaldelse, er ikke vore evners storhed eller vor opgaves betydningsfuldhed. Spørgsmålet er ikke, om jeg er statsminister eller arbejdsløs, apostel eller sypige.

Om du tjener land og rige,
 eller du som karl og pige
 gør din dont og går dit bud;
 om du styrer land og fæste
 eller kun din husbonds heste,
 det er eet for himlens Gud.

Eller med Kingos ord:

Jeg i min stand og kald
 min Gud og fader kan
 tilbørlig dyrke.

Jeg kan i enhver gerning og i enhver tilstand dyrke Gud, tro Gud. Hvadenten jeg er minister eller sidder i fængsel. Men det at tro Gud, det er mit kald. Vi er i troen på ham kaldede. Men netop derfor ejer vi håbets gave. Vi har fået lov at leve med et vidunderligt håb, fordi vi er kaldede. Det har jeg det enkelte menneske. Men det har også mit folk. Man siger nok: det er meningsløst at tale om et kristent folk. Men jeg ved dog ikke! Jeg taler med mere tillid om et kristent dansk folk end om min egen kristendom. Også det danske folk er kaldet. Det er en Guds skabning, udgået af hans hånd. Derfor er der håb for det danske folk, også nu i trængselstiden. Militært er vi nu afmægtige, økonomisk er vi, eller bliver vi svage; vore institutioner kan vi

ikke stole meget på; men hvis vi måtte findes stærke i at give vore hjem indhold, i at samle vore unge om folkelivets bedste værdier og om kristenlivets sandhed, så vilde vi bevare frimodigheden. Så vil vi også fast bevare håbet til Danmarks fremtid. Vort håb er ikke vagt og ubestemmeligt. Det er fast og bestemt. Vi håber, at vort folk må blive herre i dets eget hus, som det har været det i over tusinde år forud for den 9. april 1940. Denne dag kuldcastede ikke vore tanker om en ydre styrke og kraft til beskyttelse af vor selvstændighed; den afslørede den kendsgerning, vi længe har måttet se i øjne, at vi hvad dag som helst kunde blive de stores og mægtiges bytte. Men vi vil trods alle tidernes mørke tegn fastholde vor urokkelige tillid til, at disse store og mægtige vil holde deres ord: give os vor frihed og selvbestemmelsesret tilbage, når krigen er forbi. Vi har i den forbindelse kun det ene at sige, om fornødent atter og atter: vi stoler på, at I holder jert ord. I tillid dertil vil vi møde de fremmede, og i tillid dertil ser vi fremtiden i møde.

Vi lytter til radioen, og vi kaster et hastigt blik på avisernes ensformige spalteindhold. Ofte bliver vort sind og vore tanker indhyllet i dagens mørke begivenheder. Men vi kan stirre for meget på tidernes tegn. Vi kan lytte til *for* mange presseudsendelser fra de forskellige lande, og vi kan i vor nervøsitet famle med for mange aviser. En klog mand sagde forleden: gør dit arbejde, som om alt afhang af dig; men når du har gjort, hvad du kan, læg da arbejdet til side, og hvil i forvisning om, at Gud tager sagen i sin hånd. Vi vil da ikke bygge vort håb på morgendagens aviser, nej

Vi har et stort og helligt håb,
 som trodser år og dag,
 og jærnets skarpe sejrsmål
 og jærnets tunge slag.

Men vort sind knytter sig ikke bare til et håb om en tilbagevenden til tiden før 9. april. Jeg mener ganske vist, at mange nu gør denne tid uret. Når man taler om, at det var en ussel tid, som kun krigens hårdhed kunde bringe ende på, når man næsten misunder f. eks. det finske folk, så ved man næppe, hvad man taler om. Tiden før 9. april var ikke så ussel, som man nu beskyl-der den for at være. Vi skal ikke drømme os til eller opsøge sorgerne. Sorgen gør stundom et menneske og et folk større, men tiere gør den et menneske og et folk svagere og ringere. Vi stiller vort håb til at genvinde den frihed og ret, vi havde før 9. april. Men vi håber mere end det. Vi vil ikke bare se tilbage og tænke på, hvad vi har tabt. »Vi har et stort og helligt håb«, et håb til, at den sorg og ydmygelse, vi ikke selv har søgt, må gøre os til et stærkere og rigere folk. Fremfor alt har vi det håb, at vi skal leve denne strenge tid således, at vi ikke bringer skam over os som mennesker og folk. Vi har lært, at vi ikke skal samle på ære. Men det gæl-der virkelig nu om at leve på en ærefuld måde, ære vort folk, for derved at ære ham, som skabte os som det danske folk. Da skal vi utvivlsomt være med at berede den fredens vej, hvor der både er ære og frem-tid for en forpint verden.

På den vis at leve ærefuldt — dertil har Vallekilde folkehøjskole villet hjælpe. De, der gik forud, hjalp os dertil, og jeg synes, at vi nu samlet skal tænke i ærbødig tak på de mange, som ikke er mere her på jorden, de mange, hvad enten de var lærere eller elever her på Vallekilde folkehøjskole, som i deres bedste stunder allerhelst vilde leve et liv til folkegavn og til Guds ære.

Uffe Grosen.

II.

Der skulde mod og dristighed til for en ung københavner, som Ernst Trier, at gå ud til en åndelig gerning mellem bondebefolkningen, en befolkning, som han kun kendte meget lidt til, og som han måtte regne med kun i ringe grad forstod, hvad han vilde med sin skole.

Men Ernst Trier var ikke alene en modig mand, han var tillige en mand med stærk tro; han følte sig fuldkommen sikker på, at den frie folkelige højskolegerning var et kald til ham. Og han fulgte kaldet.

Trekvart århundrede er forløbet, siden Trier under beskedne forhold begyndte sin skolegerning i Vallekilde, og nu kommer vi i dag gamle elever i tusindtal og bringer vor tak fra os selv, fra vore forældre og fra vore børn til vor gamle skole for den rige og betydningsfulde gerning, her er øvet.

Vel ingen andre steder er den fri folkelige højskole fra sin begyndelse udformet så nøje i overensstemmelse med højskolens idéer som netop her på dette sted. I tider, hvor andre strømninger gik over landet med krav om nyorientering inden for højskolen, bevarede Vallekilde sin oprindelighed og sit særpræg, og det takker vi for.

Folkehøjskolen kom ud til det danske folk i en tid, da sindene var modtagelige for tanker om fællesskabsfølelse og samhørighed. Efter en tung og trang tid, hvor mange gav op, kom højskolen som et vårbrud, hvor store dele af befolkningen fik nyt mod og tro og styrke til at løse tidens opgaver.

Grundtvigs tanke med højskolen var at styrke danskheden, at kalde på det danske sind, på det folkelige fællesskab.

Ikke sådan at han ønskede, at alle skulde have samme mening, tværtimod, Grundtvig så mere klart end de fleste, at frie meningers brydning er det livgivende i et folks udvikling. Men over alle forskelligheder må der i en levedygtig nation være noget, man er fælles om, noget, der samler. Det var for at fremme dette fællesskab i folket, at historien fik så fremskudt en plads i højskolen.

Hvert nyt slægtled må forstå, at vi har en arv at føre videre, for at knytte tråden i folkets udvikling. Fælles oplevelser i gode og i onde dage bandt os som folk sammen til en enhed, fælles sprog og fælles minder var båndet, der bandt fra slægt til slægt.

Men Grundtvig så tillige meget klart, at skulde historieundervisningen få betydning for det enkelte menneske til større forståelse af det folkelige fællesskab, så skulde denne undervisning ikke være en objektiv neutral fremstilling af begivenhederne, men så måtte historien gøres levende, det måtte være en personlig præget undervisning, båret af varme og kærlighed til land og folk. Begivenhederne, der satte skel i folkets udvikling, måtte gøres levende i hvert slægtled. Historieundervisning, det er ikke årstal og tørre fakta; historieundervisning, det er slægternes liv og hverdag gjort levende i hver ny slægt. Der er ingen tvivl om, at Grundtvigs tanke med højskolen var, at den først og fremmest skulde tjene danskheden, den skulde vække ungdommen til folkelig, national forståelse. Grundtvig mente, at derigennem beredes tillige jordbunden hos ungdommen for den kristelige vækkelse, forståelsen af det åndelige og kristelige fællesskab, som dog for det enkelte menneske og for folket var hovedsagen.

Disse Grundtvigs synspunkter om det folkelige og det kristelige forenedes så lykkeligt i folkehøjskolen, ikke mindst på dette sted.

Ikke sådan, at der blev prædikeret på højskolen, men gennem livet, der levedes, i dagliglivets arbejde som i festlige stunder, gik der en understrøm af tro og livshåb, der hentede sin næring i kristendommens evigt rislende kilder. Det var ikke tilfældigt, at der ved vore højskoler groede frem et rigt og frugtbart menighedsliv. Korskirken her i Vallekilde voksede naturligt og selvfølgelig op midt i højskolens kreds som et led i skolens gerning.

Vallekilde valgmenighed har haft stor og afgørende betydning for tusinder af unge, der kom som elever til højskolen her. Jeg ved, hvordan mange, mange unge blev grebet så stærkt af det rige menighedsliv, der mødte os i kirken herovre, at vi aldrig glemmer det og altid føler os i dyb taknemlighed over for menigheden her.

Fællesskabet, salmesangen, som vi mødte der om søndagen i kirken, stemte vort sind og banede vej til områder i vort sjæleliv, der for mange blev bestemmende for livssyn og livsindstilling.

Disse grundpiller i den gamle grundtvigske højskole, det folkelige og det kristelige, vil vi fremdeles holde højt i ære. Vi takker de mænd, der på dette grundlag for $\frac{3}{4}$ århundrede siden skabte nyt åndeligt liv i Danmark, der gav folket livsmod og styrke til at overvinde svære tiders trængsel og nød, og vi vil også nu i denne folkets skæbnetid øse af de samme kilder i sikker forvisning om, at dette grundlag kan bære selv over de voldsomste rystelser i folkets liv.

Og når vi da i dag ser tilbage på tiden, der gik, på livet, der er levet, og gerningen, som er øvet her på denne skole, så står for os en lang række af navne,

lærere og lærerinder, kvinder og mænd, der har været med til at give skolen sit præg. Vidt forskellige var disse mennesker, særprægede, nogle var vel på sine felter originale, mange fremragende lærertyper var der imellem, men fælles for dem alle var deres brændende ønske om at tjene og hjælpe dansk ungdom.

Under små og fattige kår øvede disse mennesker deres gerning, år efter år. Der var ingen advancementsstillinger at vente på, ingen forfremmelser i udsigt, men trofast blev de på deres post, de følte et kald til en livsgerning og fulgte dette kald. Vi mindes i dag i ærbødighed og teknemlighed alle disse gode danske kvinder og mænd, der har levet og virket ved denne skole i Triers og Povl Hansens tid og nu under Uffe Grosens ledelse.

Triers glødende, begejstrede tale glemmes aldrig af hans elever. Og jeg for mit vedkommende glemmer aldrig Povl Hansens varme, milde, gribende, historiske foredrag. Det var noget af det mest ægte danske, vi, hans elever, har oplevet.

Og den myndige ledelse skolen har i dag er både i kontakt med skolens fortid og med vor tid. Der er noget rankt og friskt over Vallekilde højskole i dag.

Jeg husker ikke så meget af det, vi lærte. Ja, jeg husker da, at jeg fik lært akkurat så meget af den nye stavemåde med kun at bruge små bogstaver, at jeg blev usikker over for, hvad jeg siden hen skulde skrive med stort eller småt! Jeg undervurderer aldeles ikke kundskabers værdi, men højskolens gerning ligger på et andet felt.

En tusindtallig ungdomsskare har igennem disse mange år gået ud og ind på denne skole. I timerne, i foredragssal og skolestue, under samtale på tomandshånd med lærere og kammerater er der hos mange, mange unge sat noget i gang inderst inde i hjertedybet,

som blev bestemmende for livssyn og indstilling over for livets store problemer.

Det var fra højskolens første dage dens vigtigste og fornemste mission at vække ungdommen, at sætte i gang, og dette må også i fremtiden være den frie danske ungdomsskoles første og største opgave.

Den frie folkehøjskole skal ikke være en læreanstalt med en neutral, objektiv undervisning. Den skal være en personlig skole, en skole med et livssyn, en folkelig skole, hvor borgersind og samfundssind udvikles, så forståelsen af fællesskab i åndsliv og folkeliv kan fremmes og trives.

Det er netop kernen i det folkelige.

En ny tid er nu inde, hvor gammelt falder, og nyt bygges op. Usikkert tegner fremtiden sig for os, og vi må regne med, at trange tider forestår. Men modløse vil vi ikke møde den nye tid. Enigt og samlet vil vi søge de reserver frem, som folket har i behold. Det er nu først og fremmest ungdommen, det gælder, og her har højskolen noget at bringe. Ungdommen i vor tid er jo født til en række livsgoder, som tidligere slægtled har kæmpet og stridt for at vinde, og derfor har disse ting måske ikke samme værdi for de unge som for os andre. Og alligevel, der er dog så meget, der tyder på, at ungdommen værdsætter de samme værdier i folkeliv og samfundsliv, som vi i vort slægtled følte det som en æressag at arbejde for og værne om. På idrætspladsen, i gymnastiksalen, på vandrehjemmene og mange andre lignende steder samles i tusindvis ungdom fra hus og gård, fra by og land, i fælles forståelse og interesse for een side af samarbejdets og fællesskabets betydning.

Men dette er ikke nok, denne samling over byskel og samfundsklasser må føre til noget mere.

Det slægtled, der får til opgave at bygge op den nye verden, som må opstå efter den jerntid, som vi nu

gennemlever, må møde tidens opgaver uden fordomme i erkendelse af, at forholdene i verden er gennemgået sådanne forandringer, at sammenligninger med tiden før kun har ringe interesse.

Det gælder da om, at den nye slægt, der stilles over for dette opbygningsarbejde, er besjælet af den humanitetens og menneskekærlighedens ånd, som alene kan bære vort folk ind i dagen ny.

Den ungdom, der skal være fremtiden, må være positiv, den må være sand og ærlig; den golde kritik, den negative indstilling over for livets problemer vil ikke være et egnet grundlag i uddannelsen for disse fremtidens bygmestre.

Der stod som inskription over dette århundrede: Kundskab er magt. Under dette motto vandt menneskene herredømme over naturkræfterne i en uanet udstrækning.

Men teknikkens strålende udvikling tog magten og skabte ikke den lykkeitilstand, man drømte om.

Hvorfor — fordi den menneskelige personlige udvikling ikke fulgte med — den havde fået en beskeden og tilbagetrukket plads, og så gik det galt. Her er det, højskolen har sin opgave. Højskolen må her blive hele folkets skole. Byens ungdom og de mange ude på landet, der hidtil var udenfor al forbindelse med åndsliv og folkeliv — disse kredse må der kaldes på.

Nu er sindene stemt for danskhed og folkelighed. Den ny tid, som vi nu med rivende hast går ind i, vil stille store krav til faglig dygtighed og økonomisk sans. I by og på land vil driftsomlægning og ændringer i samfundsøkonomien rejse store og vanskelige problemer. Økonomisk må vi imødesee en konkurrence, hård og ubarmhjertig, og dette vil føre til, at der på alle områder bliver en sortering, hvor de ringeste inden for alle fag bliver skilt ud, og hvor man ikke skal regne for

sikkert med, at det offentlige står parat til at sørge for os allesammen.

Men også fattige og trange økonomiske tider har noget at lære et folk, og den faglige dygtiggørelse kan meget vel forenes med åndelig og personlig udvikling, ja, det er vel endda sådan, at den praktiske økonomiske udvikling fremmes stærkest gennem mennesker med en vid åndelig horisont.

Jeg peger atter på højskolen og dens betydning for landbrugets økonomiske udvikling gennem de sidste 2—3 slægtled.

Jeg er ellers ikke tilhænger af at rose ungdommen. Men vor tids unge *er* jo dygtige — sammenlignet med os i alt fald! Tænk på vor tids dygtige, unge landmænd, og tænk på de unge i de øvrige erhverv. Hvis de unge i vor tid ikke er dygtige, hvis de ikke kan følge med, har de godt af at komme lidt ud i det kolde vand.

En økonomisk fattig tid behøver ikke at blive en gold, materialistisk tid, tværtimod — men den indebærer naturligvis fare for at blive det. Derfor må vi nu søge at vinde ungdommen for andre interesser, som kan fylde deres sind og gøre dem modtagelige for værdier, der kan udvikle deres personlighed, og som kan give deres liv indhold og fylde.

Der er mennesker, der er blevet så modløse i løbet af de sidste måneder, så de finder anledning til at ringe-agte alt, hvad der er foregået her i landet i tiden før den 9. april, og fremstiller forholdene som om alt, hvad der er sket i de sidste slægtled, kun har været dårlighed og elendighed. Jeg advarer mod denne tale. Det er ikke nogen dansk gerning at tale sådan om en udviklingsperiode, som sine fejl til trods dog var en lykkelig tid for land og folk, hvor store betydningsfulde fremskridt er opnået, og megen menneskelig nød er afhjulpen. Jeg tror i det hele taget, vi skal gøre os klart,

at vi gavner ikke ungdommen, vi gavner ikke vort folk ved at rive os løs fra forbindelsen med fortiden. At føle sig rodfæstet i slægternes liv og gerning, at betragte det værdifulde fra fædrene nedarvende som en skat, der bør værnes om, det er det bærende grundlag i al sand og ægte nationalfølelse. Hvert slægtled er som et led i menneskeslægtens store kæde, et enkelt slægtled kan ikke rive sig løs fra denne sammenhæng uden at miste noget betydningsfuldt både for det enkelte menneske og for folket.

Ud fra disse synspunkter anser jeg det derfor for særdeles vigtigt, at ungdommen gennem kendskab til folkets historie kan komme i levende forbindelse med alt det, som gennem århundreder har givet det danske folk sit særpræg.

Den levende historiefortælling må derfor også nu have en fremskudt plads i den danske ungdomsskole.

Men jeg ønsker også inderligt, at højskolen fremdeles vil lægge vægt på gennem sin folkelige oplysningsgerning at bringe dansk ungdom i forbindelse med åndslivet, som det leves i den kristne menighed.

Afgørende for, om disse spørgsmål, det kristelige, det folkelige og det nationale skal få betydning for den opvoksende slægt, er det, at de unge møder disse ånds-værdier som en levende virkelighed, som noget mennesker har brug for i dagliglivet, som noget rigt og lykkeligt, der giver menneskelivet indhold og mening.

Højskolens store betydning på åndslivets område kan kun forklares ved, at denne skole var en fri skole. En skole, hvor der uden at øve åndelig tvang blev givet en stærkt personligt præget undervisning, og hvor betingelserne for et godt udbytte af skolegangen var til stede, fordi eleverne på eget ansvar havde valgt netop denne skole og var fortrolig med det livssyn, der rådede og derfor mødte med et åbent modtageligt sind.

Men foruden at lægge vægt på den personlige udvikling hos det enkelte menneske må den danske ungdomsskole tilige søge at udvikle hos ungdommen forståelsen af, at vi er borgere i et fælles folkesamfund, hvor vi alle har pligt og ansvar overfor helheden.

Det gælder til alle tider og under alle forhold, at hvor det rette borgersind og samfundssind råder, der må egennyttens vige og give plads for den næstekærlighedens ånd, som alene kan bringe lykke og fremgang i et folk.

Den tid vi nu gennemlever har noget at lære os alle. Vi får bl. a. lejlighed til på mange områder at gøre op for os selv, hvad der har værdi, og hvad der er mindre betydningsfuldt. På en række områder vil omvurdering være nødvendig, men der er dog visse grundsatninger i menneskeliv og folkeliv, som ikke ændres af tidens begivenheder.

Det ligger dybt i det danske folk at vise respekt for hvert enkelt menneskes værdi. Vi lægger vægt på det særprægede, det personlige. Vi betragter det som menneskeheden store opgave at skabe de bedst mulige vilkår for, at de spirer til personlighedsdannelse, der er nedlagt i hvert enkelt menneskes sjæl, kan vokse og trives.

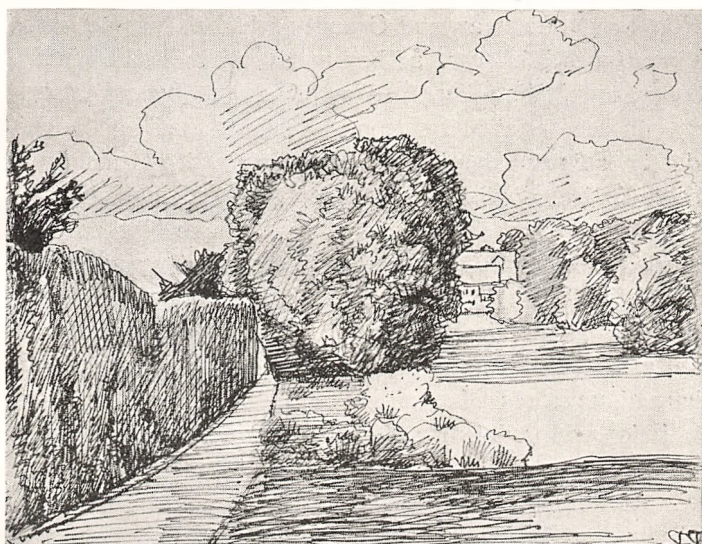
Vi tror på, at i kampen mellem ondt og godt, mellem kræfter, der bryder ned, og kræfter, der bygger op, der vil de opbyggende kræfter sejre. På denne baggrund, i denne tro gør vi dagens gerning hver på sin plads. Gamle elevens hilsen til Vallekilde i dag skal være et løfte om trofast at stå sammen om denne ægte danske, folkelige skole.

Skal vi da her i dag, vi elever fra denne gamle skole, love hinanden, at vi vil være tro imod det, som var det bærende i denne skoles gerning. Tro imod det

danske sind, tro imod det folkelige fællesskab, tro imod budskabet som lyder i den kristne menighed.

Og er end tiden hård og trang, så giver vi ikke op. Der er nedlagt i alle mennesker en længsel mod det evige, mod det fuldkomne, og denne længsel kan aldrig dø, det er den inderste og stærkeste drivkraft i et menneskes liv, og den vil leve til alle tider. Til dette knytter vi vort håb for folkets og for Danmarks fremtid.

Jørgen Jørgensen.

»Hvad udad tabtes, skal indad vindes«.

Grundtvigskirkens indvielse d. 8. september blev en glædelig, dansk festdag. En glæde var det at se dette skønne kunstværk fuldført, indviet og modtaget af det danske folk. Glædeligt, at noget sådant kunde ske i vor tid — og i 1940.

Og til glæden over kunstværket føjer sig glæden over, at den er folkets værk, at hele folket har været med til, mere eller mindre direkte, at rejse den. Og den er også *folkets kirke* i den forstand, at den taler til hele folket; den er ikke paa den vis forbeholdt nogle enkelte mennesker, ikke forbeholdt heller for Grundtvigianere, nej, den er for hele folket, er for dette et jertegn, et vidne om den ånd, den skal tjene og minde om.

Og som det går med Grundtvigskirken, går det med *Grundtvigskikkelsen*; når han nu er kommet så stærkt i forgrunden, så er det, fordi man har på fornemmelsen, at han har noget at trøste og hjælpe os med i 1940. Og det er, som om der i tiden er en trang til at få fat på selve åndspersonligheden, at se i ham ikke en diskussionsgenstand, men et åndsvidne, der ikke blot har historisk betydning, men stadig virker som levende kraft i folkelivet. Blade som »Nationaltidende« og »Socialdemokraten« (Odense) kunde d. 8. september mødes i dette: vi bryder os ikke om Grundtvigs meninger og hans tilhængeres udlægning og diskussion om ham, men vi bøjer os for det, når vi møder menneske- og folkeliv forvandlet og præget af åndskraften i hans indsats.

Ja, det er hemmeligheden ved interessen for Grundtvig nu, at man tror, at *efter d. 9. april 1940 er d. 8. september det bedste svar.*

Og hvordan vilde så dette svar lyde? Jeg tror, at Grundtvig kunde bruge det gamle motto: »*Hvad udad tabtes, skal indad vindes,*« og han vilde føje til: »*Hvad du indad har vundet, det sejrer før eller siden også udad.*«

Dette motto er næsten som en overskrift over *Grundtvigs eget liv*: når al ydre autoritet brister, da rejser ånden sig friest i suveræn majestæt og skaber, hvad den nævner.

Den vuggedave og farkost, som Grundtvig fik med fra hjemmet i glæden over åndslivet i Norden og Israel, som det nåede drengen i »sang og sage«, men som ungdomstidens forstandsautoritet forkastede, den var det, at Henrik Steffens som i et lynglimt åbenbarede for ham som en virkelighed, omend endnu som et land, dæmrende i synskredsen. På »Egelykke« opdagede Grundtvig, da den ydre og indre fred var mistet, at dette land var en virkelighed, som han *måtte* vælge fremfor den kødets virkelighed, der samtidig blev ham åbenbar, han lærte, at vækkelse er valg og vilje. Hans livsbane blev fra da af vandringen mod »de levendes land«, og som kong Hadding vandrer han af sted drevet og draget af poesien — hans genfødte længsel efter fuldkommenhed, efter evighed. Og han måtte gentagne gange vandre gennem sindssygen — personlighedens sammenbrud — for til fulde at lære vilkåret for at blive borger i de levendes land: du må miste dig selv for at vinde dig selv. Derfor er det, at af sindssygen udspringer salmen, sindssygen er som brændemærket, der garanterer for kvaliteten; een gang oplevet virker det gennem erindringens glød, og slukkes mindet derom, sættes det glødende jern påny i det levende kød. Men når salmens fred giver hvile, og han skuer omkring sig, ser han, at han står midt i det groende hverdagsliv i

Danmark, hvor salmen gi'r kraften og frimodigheden til »et jævnt og muntert, virksomt liv på jord«.

Da *det danske folk* i landboreformernes tid — sammen med Grundtvig — »trådte ud af det gamle hjem«, begyndte det *på en vandring*, hvor det stadig måtte opleve at miste udad og at vinde indad: vandringen gik fra 1788 over 1814 til 1848, fra 1848 over 1864 til 1920, og nu er vi ved 1940.

Ligesom Grundtvig har *det danske folk fået en åndelig vuggegave*: vore forfædres liv, som vi møder det i Nordens historie og digtning, den skat, som Inge-mann kaldte »riget, som os rummer, når verden os skiller ad.« I *digtningen* har det danske folk søgt at finde ind til og udtrykke sit eget væsen og sit kald, sin opgave, under menneskehedens høje himmel, i kampen for de årtusindgamle idealer; og i *historien* lever dets forsøg på at virkeliggøre dette sit kald. Som et udtryk for vor arv og vuggegave kan f. eks. vælges billedet af dronning Dagmar og Valdemar Sejr, digtningens dronning og historiens konge. *Dronning Dagmar* er folkets digteriske udtryk for dets *tro på kærlighedens magt*, den kærlighed, som kommer uden tyngde og med fred, og som er den stærkeste magt i verden, ja, så stærk, at den bærer ud over døden. Og *Valdemar Sejr*, ja, sejrende blev han først indadtil. Hans sejrrike tog efter stormagts-lykken endte med et sørgeligt nederlag, og han vandt først sejr og varigt eftermæle indadtil, *da han kun vilde sejre ved troskab mod sandhed og ret og barmhjertighed*, sådan som fortalen til Jyske lov fortæller os derom.

Men ligesom Grundtvig i sin ungdom *kastede vrang på sin åndelige arv og opgave*, således var det i slut-

ningen af det 18. årh. som om det danske folk ikke ret agtede på sin vuggegave, på sit væsen og sit kald. Der måtte da en Steffens-gerning til for at *vække det danske folk*, og den blev udført af slægtledet fra 1801 og 1807, »det kæmpekuld, med kronehelme af det røde guld«, med Oehlenschläger i spidsen, og Grundtvig, Ingemann og Blicher som de drivende kræfter.

Og så vågnede »Holger Danske«. I poesiens og historiens lys genfandt folket sig selv og sit kald, og det vågnede op til de nye opgaver, som 1848 stillede: at kæmpe sammen med *Nordens folk* for *modersmålets ret* og *frihedens sag*. Men hvordan vilde man vinde sejren? Og hvordan opfattede man opgaven? I første omgang på ydre måde. Modersmålet — ja, det taltes indenfor Danmarks grænser, og værnede man disse, så værnede og garanterede man modersmålet og danskheden, altså: *Danmark til Ejderen*, det var den nye tids krav (undtagen Grundtvigs, hans tid kom først efter 1864). Og friheden, den naturlige forudsætning for modersmålets ret; ja, den kunde man jo få gennem et *nyt ministerium* og *en ny grundlov*, så var den een gang for alle erhvervet og garanteret. Og Norden, ja, hvordan skulde man udkæmpe den fælles kamp? — ved at danne *en nordisk stat*, et Skandinavien, et politisk Norden.

Og så kom 1864 *som den store prøve*, prøven, der skulde vise, om der var sandhed i synerne fra 1848, og *de ydre resultater brast*, og det viste sig, at det gjaldt de indre.

Kampen for Ejder-Danmark endte med tabet af Sønderjylland; kampen for friheden, for nye ministre og ny grundlov endte med 1866-forfatningen: forrædderiet mod den almindelige valgret og friheden; og drømmen om Skandinavien brast, og i stedet lå 3 isolerede småstater, der måtte følge hver sin politiske og ydre-politiske linie.

Var der så egentlig mere tilbage af »ånden fra 48«? Var det underligt, at der *efter 1864* fulgte ikke blot *sorg, men tvivl og mistillid* til fremtiden. Hør blot hvad Kristian Flor skriver i februar 1865: »Det er øjensynligt, at der, efter den ulykkelige krig og den mere end sørgelige fred, har udbredt sig iblandt os en vis rådløshed og modløshed. Hos mange hersker forknythed og forvirring, hos andre letsind og ligegyldighed, næsten overalt en splidagtighed, som grænser til fjendskab. De fleste synes kun at nære et svagt håb om, at vi for fremtiden kan bestå som et selvstændigt dansk folk, og selv dette håb støtter de alene på stormagternes politik og på tilfældige ydre forhold. Det er, som om der nu kun stod os tilbage at bevare vor personlige tilværelse og sørge for vore materielle interesser.« Ulykken er efter Flors mening, »ikke mangel på *kærlighed* til vor nationalitet eller vor ejendommelige danske natur og væsen. — Grunden er meget mere *mangel på øje for*, hvori denne nationalitet består, og mangel på *tro på* og tillid til, at vi med fuld ret og med ære kan holde fast ved den lige overfor den tyske.« — Hvad kan da skabe den manglende vækkelse, klarhed og tro? Jo, vi har i Rødding højskole et »glædeligt vidnesbyrd og et uigen-driveligt bevis« på virkningen af »det levende mundtlige ord«, det kan *vække, skabe klarhed og tro*.

H. C. Andersen fortæller et sted i sine rejseskildringer om et besøg ved ruinerne af de gamle templer fra Grækenlands storhedstid i oldtiden, ruinerne på Akropolis-klippen i Athen; selv som ruiner overvælder de ham med deres storhed og »højhed«, og han udbryder »Evide Gud, at dog alle mennesker kunde se denne storhed og herlighed. Tanken bliver stor i store omgivelser! Hver smålig følelse var død i mit bryst, jeg var opfyldt med en glæde, en ro, en lyksalighed, og jeg bøjede mine knæ i den store ensomhed.«

H. C. Andersen har hermed forklaret os, at det at vække et menneske eller et folk blot vil sige dette: *at bringe det i så store omgivelser, at det selv føler sin storhed og sin bestemmelse.* Man behøver imidlertid ikke at rejse til Athen for at komme i sådanne store omgivelser, over enhver af os hvælver sig himmelrummet, hvorfra de gyldne stjerner blinker til os om verdensrummet og verdensbygningens vælde og ufattelige storhed, ja hele naturen er een stor åbenbaring af Guds skabermagt og os selv som hans skabning. Og inde i menneskesindet er der verdner af storhed og ophøjethed, som af rædsel og gru; tænk på, hvor mange der måske for første gang oplevede livets storhed og vælde, da kærligheden smeltede og befriede deres sjæl, eller da, som hos Grundtvig, lidenskab rejste en storm i sindet. Ja, hvert menneske lever hver dag og i hverdagen i de største Omgivelser, men smålighed og snæverhed kan lukke af for syn og sans. — Da kan det ske, at historiens vældige begivenheder kan ruske op til at se og føle storheden og vælden i livet. Vi tænker nu særlig på, hvordan 1864 indviede flere af vore betydelige mænd og kvinder til deres manddomsgerning, og hvem har vel kunnet være uberørt af begivenhederne siden 1. september 1939? — Og dog ved vi, at sådanne ting kan gå mærkeligt upåagtet hen selv for betydelige mennesker, Grundtvig har jo f. eks. selv fortalt, hvordan han hørte bragene fra Skærtorsdags-kampen 1801, uden at det gjorde synderligt indtryk på ham. Er der da noget, der taler endnu stærkere end disse ting, og som kan smelte snæverhed og ligyldighed, ja endog modvilje? Jo, Grundtvig oplevede det, da han hørte Henrik Steffens: det vingede ord, det vil sige ordet som åndens vidne, ordet, der fra poesiens og historiens verden bringer bud om åndens magt og herlighed og kalder evigheds-længslerne til live hos tilhøreren, ordet, der vækker, der

skaber klarhed over ens egen vej og tro til at vandre den.

Derfor er det, at skønt naturens og hverdagslivets og historiens tale efter 1864 var så stærk som nogen-sinde og beredte jordbunden for den kommende tid, så blev det dog »det vingede ord« på højskolen og i digt og sang i hjem og kirke, der mer end noget andet fremkaldte den folkevækkelse efter 1864 som af en traditionsbunden almue skabte et folk af frie selvstændige personligheder. Herved skabtes det sindelag, der blev forudsætningen for, at man *efter 1864 genfødte 1848*.

Det vigtigste gennembrud efter 1864 er nemlig ikke »det moderne«, men det »genfødte«, hvor man i lyset af Grundtvigs livsbane vandt indad, hvad man i 1848 havde vundet udad og i 1864 tabt udad.

Efter 1864 så man nemlig Sønderjyderne bevare og forny deres *danskhed* hinsides grænsen og under fremmedherredømme, og man sandede da Grundtvigs ord fra 1844: I — danske landsmænd og slesvigske danne-mænd — er Danmarks lyslevende grænsefæstning, det sande unedbrydelige Danevirke. Man forstod, at det gælder ikke Ejder-Danmark, men hjertets Danmark. Ingen ydre foranstaltninger (befæstninger, regeringer, traktater) garanterer eller nedbryder danskheden, men kun sindelaget, dit sindelag, og at man følte dette, viste man i 1920 ved at sætte grænsen efter sindelaget. Det at være dansk vil da kun sige dette: i sit sind at føle sig bundet til sit sprog og sit folks historie, bundet, fordi man dér føler sin plads i kampen for sandhed og ret og barmhjertighed blandt mennesker.

Vel havde man i 1866 berøvet menigmand almindelig valgret og derved vist mistro til *friheden*, men man kunde ikke forhindre, at en befolkning, der var vågnet til forståelse af åndeligt livs vilkår og ret, levede i og på frihed og derudfra skabte et folkeliv og et økonomisk

liv, der løste folkestyrets problem: at respektere den enkeltes frihed og ansvar og dog samle alle i arbejdet for det fælles vel (tænk på højskoler, friskoler, efterskoler; andelssagen; gymnastik; frie menigheder o. s. v.). Selvom det ikke var hele folket, der var med, og selvom motiverne kunde være blandede og resultaterne — særlig siden hen — derefter, så var der dog et sindelag til stede og en retning i folkelivet givet, som blev dominerende, og som stadig er vor vej fremover. Og da det jævne folk havde skabt dette folkeliv og derved bevist sin værdighed til et liv i frihed og ansvar, da erobrede det også efterhånden den fulde politiske frihed 1901 og 1915. Man forstod, at frihed og folkestyre ikke garanteres af eller nedbrydes af regeringer eller love, men kun af den enkeltes åndelige ansvar. For danskhed og frihed er sindelaget vor trøst og vor opgave.

Og endelig *Norden*. Da Skandinavismen brast med 1864, opdagede man efterhånden i stedet for det ydre fællesskab, man havde drømt om, et indre fællesskab, nemlig fællesskabet om visse idealer; det voksede langsomt frem, men som en realitet. Vi kan tænke på Bjørnson, der optrådte som Sønderjydernes varmeste ven og talsmand, eller på den forståelse og hjælp, som Finnerne fandt i deres kamp for finsk national selvstændighed hos de danske højskolefolk. Og disse fælles ideer har fået det stærkeste udtryk i den nordiske højskole og i den nordiske digtning. Man har søgt at udtrykke dette nordiske fællesskab ved billedet af en bro: danskhed og frihed, for dig selv og dit folk, er ikke noget tilfældigt, men en gave til dig og folket, for at det danske folk kan stå som en stærk bropille, der sammen med de andre bropiller: de nordiske folk (og alle andre, der vil det) kan bære medmenneskelighedens bro, der er bygget af sandhed og ret og barmhertighed.

Om et sådant syn sagde Grundtvig i 1851: det er en trøst at tænke på, at når vi kæmper for vor danskhed og frihed i nordisk forstand, så tjener vi ikke blot os selv, men hele menneskeheden og kristenheden; thi når danskhed og frihed ikke er målet, men betingelserne, forudsætningerne, da kan vi frimodigt kæmpe for dem uden at frygte at blive os selv nok, og vi føler fortrøstning til kampens udfald, idet vi føler os som et led i Guds plan med folkeslagene.

Og nu er vi nået frem til 1940! Ja, men 1940 har ikke ændret livets grundforhold eller omstødt vor arv, kun tydeliggjort begge. *Vort danske sindelag* er uafhængigt af ydre begivenheder, hvilke krige der føres og hvem der sejrer. Vi kan ikke fremtvinge eller overrække det til den næste slægt, men i vor kærlighed til den danske folkeånds udtryk i vor historie og digtning, i glæden over hver dansk, der kæmper for sandhed og ret og barmhjertighed, lever vor danskhed og genfødes den i vore efterkommere. *Vor nordiske indstilling* er ikke knust af 1939—40, men henvist til den indre front og betyder blot, at vi ved, at vort egentlige kald er at tjene menneskeheden. *Frihedens sindelag* er sindets rankhed, selv hvor man udad må bøje sig, og udspringer af en kærlighed til livet, så stærk, at den ikke kan tåle, at åndeligt liv lægges i lænker, hverken ens eget eller andres. Og *kærligheden til livet* udspringer af, at livet åbenbares for os i hele sin vælde, så evighedslængslerne vågner og fyldestgøres, når vi bliver borgere i åndens fædreland, der er menneskeheden egentlige og sande fædreland, »riget, der os rummer, når verden os skiller ad«.

»Hvad udad tabes, skal indad vindes« — ja, det er altså i grunden *et personligt spørgsmål, inden det bliver*

et folkeligt, det var de mange enkelte, frie personligheder, som vækkelsen efter 1864 havde fremkaldt, der byggede det nye folkeliv op og »bar landet frelst ifra slaget«. Men da *den enkelte personlighed* forsvinder i en sådan almindelig oversigt, lad os da til slut i en enkelt skikkelse mindes i taknemmelighed det hele slægtled. Dette slægtled har imidlertid først og fremmest levet livet og ikke givet sig meget af med at skrive derom, og det er forholdsvis lidt, der på tryk kan give et billede af disse stærke, men stille menneskeliv. Der er dog en god lille bog, som netop blev det praktiske eksempel, som Nationaltidende og Socialdemokraten pegede på og bøjede sig for som et udtryk for åndskraften i den grundtvigske bevægelse, det er bogen om: »*Else Marie Pedersen. En vestjysk Kulturpersonlighed*«. Her skal ikke gives et referat af bogen, (læs den selv), men peges på det væsentlige i hendes skikkelse: ved at leve sit eget liv »til bunds« blev hun folkelig og en repræsentant for slægtledet efter 1864. Hun blev født 1857 i Kalvslund ved Ribe og voksede op i *det gamle landsbysamfund*, som hun skildrede så tit: med dets arbejdsslid og arbejdsglæde, med det udpinte og trange åndsliv, en åndløs kirkelighed (fraregnet Kingos salmer) og flade markedsviser, med et autoritetstryk fra to sider: den gamle almue-kulturs autoritet med dens krav om en lydlig gliden ind på de gamle stier og veje i arbejde som i sind, og på den anden side: de sociale, politiske omgivers autoritet med befalingen om at blive i sin stand og føje sig efter samfundets »ukrænkelige love«. Da bankede en ny tid på den gamle gårds port: *Grundtvig- og Bjørnsontiden, det folkelige forår*. Gennem Grundtvigs sange og salmer, Bjørnsøns fortællinger, Ingemanns romaner og Hostrups frejdige folkelige sange og gennem højskolens »levende ord« hvælvedes der en poesiers, en åndens himmel over hende, der fik alle skranker og ydre autoriteter til at svinde og gav

liende mod til at leve et personligt, åndeligt liv. Hun forstod på een gang, som det er sagt »*at ånd er virkelighed og at ånd er pligt*«, og hun gik ud i det folkelige forår som een af de mange genrejsningsskikkelser, og bogen giver et smukt billede af hendes travle hverdagsliv som lærerkone på Falster. Og *besøgte man hende* som gammel kone i Molbechs-hus i Askov, fik man et levende og stærkt møde med den *poesiens og åndens glæde og frigørelse*, der fra ungdommen af og op i de 70 var hendes trøst og kraftkilde, der holdt hende rank og levende.

Hun har selv sagt det bedste derom, idet hun i skildringen af sin barndomsjul lader de julelys, som hendes mor satte på bordet, skinne frem gennem hele hendes liv, som det åndens lys, der fra barndom og ungdom blev tændt over hendes liv: »de har skinnet gennem 70 år, de vil skinne ind i gravens mørke bo, og det vil være det lys, jeg skal se på den anden side. Thi påske og pinse udsprang af jul.«

I lyset af en sådan skikkelse, kun een af mange, og i taknemlighed mod den rige åndelige arv, som vore forældre og bedsteforældre har givet os, og i ønsket for og troen på fremtiden vil vi samle tankerne om Grundtvigs vers:

Et sådant liv jeg ønsked al min æt
og pøused' på med flid at forberede,
og når min sjæl blev af sin grublen træt,
den hviled sig ved »fadervor« at bede.
Da følte jeg den trøst i sandheds ånd,
at *lykken* svæver over urtegården,
når støvet lægges i sin skabers hånd,
og alting ventes i naturens orden.«

Valdemar Nielsen.

Læser vi Lauesen?

Fra alle Sider hører vi, at Kravet om god Læsning er i meget stærk Stigning, ja, at det vil blive vanskeligt at tilfredsstille Læserne med Bøger fra vore mindre Biblioteker. Der er Bøger nok, men ikke altid af dem, der spørges om. Det hedder ofte fra Laaneren: Lad os faa en ny Bog, en af vore egne yngre Forfattere, en der ogsaa kan læses af vore unge.

Der er Grunde nok til, at vi for Tiden trænger til at læse noget godt, at møde Tanker, som vi tror vil overleve det Ragnarok, der gaar over Landene, vi maa styrke os selv i Tilliden til Sandhedens og det godes Sejr, hvis vi ikke skal fortvivle og falde fra og blive viljeløse Redskaber for dem, der vil Underkastelse og Vold.

Maaske vil nogle mene, at vor Styrke beror paa saglig Viden om Forholdene i Verden, men det er ikke nok, Styrke og Udholdenhed opstaar af god Vilje for noget, af Glæde ved at have Del i noget værdifuldt, ja af, at vi har noget, vi ikke vil miste, noget vi virkelig bryder os om.

Og Vejen til at udvide det Omraade, der kalder paa vort Medansvar, er ofte Bøger og især vore skønlitterære Bøger. Den direkte Tale om aandelige Værdier, ja alt det, der er Genstand for vore bedre Følelser, virker oftest ublufærdigt paa os, vi frastødes og gaar vor Vej. Til Tider føles det endog som aandelige Voldsforsøg, et Krav om at jage os i Baas, og det fører aldrig noget sundt eller godt med sig.

Derimod kan vi tage imod de samme Tanker, naar de gives os af en, der kun viser os dem som Baggrund for Menneskers Liv: Legenden, Digtningen kan blive en levende Kraft for os, her staar vi frit og ser ned i samme Brønd, som H. C. Andersen lod Moderen se ned i, da hun havde mistet sit Barn og vilde have det tilbage. Det kan overbevise os, faa os til at bøje os for Livslove, hvor direkte Paastande gør os sjælelig golde.

Det er heller ikke rigtigt, at vi altid lærer mere af Livet omkring os end af Bøger. Vi evner ikke ret ofte at opfatte Mennesker, der er meget forskellige fra os i deres Udtryksformer; deres skjulte Motiver og indviklede Forhold kan vi heller ikke overse, ligesom vi ikke holder nok af andre eller ikke absolut stiller Krav til os selv om virkelig Indsigt, før vi mener at kunne overse Sammenhængen.

En virkelig Digter har derimod de Egenskaber, vi her mangler. Han oplever stærkere end vi andre, ser klarere, tænker en Tanke færdig, og han kan fremstille et Udsnit af Menneskers Liv saa enkelt og klart, at vi almindelige Læsere forstaar og oplever det, vi ser endelig Aarsag og Virkning, begriber de Livets Love, der tegner sig for os, vi kommer til at interessere os for andre og andres Forhold, kort sagt, vor Verden udvides, vort Medansvar for andre styrkes, og vort eget Liv fornyr sig i Evnen til at tage imod og dele noget med andre, Samhørighedens Glæde gaar op for os.

En af vore unge Digttere, som er meget vel egnet til at blive læst i større Omfang end hidtil, er Marcus Lauesen, og jeg vil her kort omtale en Del af hans Bøger for om muligt at sætte en og anden paa Spor.

Hans mægtige Succes 1931 med »Og nu venter vi paa Skib« har skadet hans senere Bøger. Den blev slaet saa stort op, og saa kom Reaktionen med Paastanden om, at hans andre Bøger ikke stod paa Højde med den.

Sammenhængen er vel en anden, nemlig at den Gang skulde der absolut ske noget paa Bogmarkedet. Vi gør klogt i selv at undersøge Sagen og gaa i Lag med Lauesens senere Bøger, tomhændet lægger man dem ikke fra sig.

Lauesens første Roman hed »En Mand gik bort fra Vejen«. Den er sort pessimistisk. Arne Kyhl hører til i Fiskerlejet, men viser Anlæg for Violinspil og sendes bort for at blive Kunstner. Saa dør Forældrene, og han maa hjem for at tage sig af den svage og vanskabte Broder Johannes. Saa kommer Krigen med Fattigdom, og Arnes Lunger har taget Skade, som hans Tungsind tager til, og først og fremmest er hans Ulykke, at han gik bort fra sin Vej, han blev en fremmed blandt sine egne.

Som Fortsættelse kommer »I Morgen«, Bogen om Sigrid, Arnes Kæreste, der nu skal prøve, om hun kan magte Fremtiden uden ham.

Og saa slog Lauesen igennem med »Og nu venter vi paa Skib«, men den er for kendt til at omtales her.

Derefter kommer »En Mand og hans Fjende«. Den viser os et Menneske, der som Barn kommer ud for voldsom religiøs Paavirkning og bliver aandelig defekt, han sløves, men kan blusse op i Raseri for at faa Hævn.

1933 udkom den lille fine Novellesamling Glædens Dag; der findes Ting i den, der er saa psykologisk skarpe, at man maa mindes Herman Bangs Noveller.

Aldeles henrivende er Fortællingen om Vanja, den lille russiske Jøde, der sammen med en Flok Kammerater kommer som Krigsfange til det sønderjyske Sogn under Krigen. Han kan læse og skrive og maa derfor være Mellemlid mellem de andre Fanger og deres Familier i Rusland, han læser Brevene for dem og tager Del i deres Sorger og Glæder. Den er ikke

munter, det er ingen af disse Noveller, men den er værdig i sin nænsomme Menneskelighed, og den burde finde Vej til vore Ungdomsforeninger, naar der er Brug for lødig Oplæsning, og det er der, hvor Mennesker samles om tunge Ting eller i haarde Tider. Vanjas sørgelige Skæbne ender ikke kun med Nederlag, en Dreng ligger og raaber hans Navn i Søvn, en Dreng, der kan fortælle os, at Haardhed ikke er Vejen til Livet, men til Døden, ogsaa for andre end dem, det i første Omgang gaar ud over.

Og der er Historien om Franziska. Den er fremragende som Kvindepsykologi. Franziska var engang som ung straalende glad og lykkelig, nu er hun ingenting, for hun er aandelig opløst, har udslettet sig selv for at føje Georg, der i al Hæderlighed og Venlighed mente, at en Kone maatte tænke som sin Mand og indrette sig efter hans Smag og Vaner. Og hvad skal hun nu gøre, nu Georg er død? Den aldrende Frue er ikke ulykkelig, for hendes Sjæl er udtørret, hun er bare *forvirret*. Og saa begynder hun da at tænke sit og Georgs Liv igennem, og Resultatet bliver, at hun forstaar, at hun har været saa dum, altid, Dag for Dag, at give efter for en Vilje, som ikke havde mere Ret over for Livet end hun selv.

Og allerskønnest er »Glædens Dag«, hvor der fortælles om Datteren, der uventet kommer paa Besøg hos Faderen, der har forladt Familien, fordi det opholdt ham i hans Arbejde at have Mennesker om sig. Ensom og sig selv nok bor han i sin Villa langt borte fra Byen, hvor hans Kone og Børn bor; han sender dem Penge, men andet har han ikke at give dem. Og saa kommer alligevel Birte og viser ham sine Billeder, der er saa fyldt med Lys, at det svimler for ham. Tanken om, hvordan alt kunde være blevet for begge Parter, om han ikke havde forladt dem, griber ham, men nu er det

for sent, han har vænnet sig af med at dele noget med nogen.

Fortællingen om dette Besøg er en Parallel til Bogen »De meget skønne Dage«, hvor samme Problem uddybes videre.

1936 udkom »Skipper Teobald«. »Nu kan det være nok«, var det sidste, Teobalds Kone hørte ham sige, da han gik ud for at male Verandaen, hvor han faldt om og døde. Hvad mon han havde ment? Hun giver sig til at tænke sit og Teobalds Liv igennem, og derved fremkommer et fast Billede af Skipper og Kromand Teobald. Der havde altid været Lørdagshumør over ham, og det var noget, der var Hold i. Højtiderne kunde godt skuffe, men at forberede en Højtid skuffede ikke, og derfor holdt han Lørdagshumøret i Ære. Han ansaa hver Dag for saa værdifuld, at han levede og arbejdede meget intenst, og blev han saa forstyrret af Regnvejr, kunde det gøre ham rent umulig, alting var der noget galt med, til Folkene kunde han sige: »Enten man har jer eller ej, det kan pinedød være det samme«, og han gryntede og smaamumlede, indtil det gik op for ham, at heller ikke det førte til noget, og saa vraltede han over Vejen efter Wienerbrød til dem allesammen, for som han sagde, det Vejr er jo ikke til andet end at sidde og drikke Kaffe i.

Og trods al hans Skænden var han gaaet og blevet glad for sin lille Verden, sin Kro ved Korsvejen, for han huskede onde Dage paa Søen, og han huskede Krigen, og hvad han da oplevede ved Fronten. En Ven foreslog, at han skulde kalde Kroen for Teobalds Kro, men han lo og sagde, om man nogen Sinde havde hørt et Skib opnævnt efter Kaptajnen om Bord.

Krigen var hans store Fjende. Naar han kom i Seng, og hans Kone hentydede til Muligheden af en ny Krig, svarede han: Lad os nu hellere sove, for hvad hjælper det, at du og jeg husker, hvad vi skal, naar hele Verden

i Glemsomhed gaar hen og støber Kanoner. Han blev let noget raa i Tonen, naar der blev fortalt Historier fra Krigen i Krostuen, men pludselig holdt han op og vilde ikke fortælle mere, smækkede Døren i og gik sin Vej, som var han vred.

Denne lille let læste Bog findes paa de fleste Biblioteker, og en Aften er godt anvendt i dens Selskab.

Med »Han og hans Næste« fra 1938 rykker Grænseproblemerne og det nye Tyskland frem. Den hjemvendte Jochim Ravn er Bogens Hovedperson. Han vil paa sine gamle Dage have Fred til at læse, vil sætte sig ind i alt det meget, han derude i Verden ikke fik Tid til at gøre sig mange Tanker om. Hans Svigerinde Christine Ravn er Krigsenke og er ved at miste Myndigheden paa sin Gaard, hun falder let hen i Drømmerier om Fortiden, og Sønnen Nis gaar til natlige Møder i lange Støvler og brun Skjorte. Svogeren spreder Tryghed og faar hende til at øve Modstand mod Sønnens nye Metoder, og det lykkes hende igen at faa Fodfæste, og Sønnen rejser sydpaa for at være blandt Meningsfæller.

Nu har Arbejdernes Oplysningsforbund udsendt en lille overordentlig smuk Bog: »Den rige Vandring«. Det er vel en Skildring af Forfatterens Far, og den er givet med en Søns store Nænsomhed og med en Mangfoldighed af smaa Iagttagelser, der gør den saa troværdig.

Den gamle var blevet saa medgørlig med Alderen, faste Vaner var saa besværlige for andre. Og han var ogsaa blevet usaarlig overfor Modgang, han og Livet var holdt op at slaas, og det gav hans Omgivelser en stor Tryghed, det var, som hans Nærværelse var en Slags Beskyttelse, han var nok en udslidt Olding, men ogsaa en lykkelig Sjæl. Og det var ikke, fordi Livet havde taget blidt paa ham, derom handler Bogen. Lige fra en Aprildag i 1864, da en Blykugle ramte ham i Underlivet, og Lægerne ikke vilde sy paa ham efter

Operationen, da det var til ingen Nytte, og til Svindsoten tog hans to Smaapiger og hans Kone fra ham næsten samtidig, har Livet forsøgt at kue ham, og Pengesorger og Usikkerhed paa alle Kanter blev hans Lod, men han var rig paa Varme og Tillid, og der ophobede sig Billeder af skønne Oplevelser i hans Erindring, saaledes den lille Søns Glæde over Vandtruget, i hvis Vanflade Himlen spejlede sig. Ganske vist døde den glade Dreng for ham, men det var en stor Rigdom engang at have haft ham.

Lauesens Evne til at opfatte det værdifulde hos lidt stude Personer er saa velgørende. Ganske vist er der Mennesker, der kun er optaget af deres eget, men de andre er der ogsaa. Her kommer nu Mølleren trampende med sine Heste og faar den gode Idé, at han har Brug for en til at overtage Hestene og Mælkeruten, og saa hjalp han en anden i en vanskelig Situation ogsaa. Og en Mælkevogn er en herlig Indretning, baade for Kusken og Børnene, i det meste af tyve Aar samler han Rollinger op i al Slags Vejr, naar de er paa Vej til tysk Skole, og saa snakkede de om Tingene og sang forbudte Sange i Smug, naar det blæste godt og suste i Hegnene.

Den gamles Mening om onde Tider er den, at Folk har glemt at dele med hinanden, og han er bange for, at de maaske ikke kan vænne sig til det, og det er derfor, Glæden er blevet saa sjælden og Trangen til Fornøjelser saa almindelig.

Krigen og Grænseegnens Problemer er Baggrund for Skildringen. Vi møder Vagtmesteren og de russiske Fanger, Husundersøgelser og Indkaldelser af unge, og ind i al Elendigheden overraskes man af, at den gamle tager Mod til sig og gaar til Toppen af Ledelsen i Byen med en Protest, der virkelig hjalp.

Og han oplever Afstemningen den 10. Febr. Han havde trodsigt ønsket at se Grænsen flyttet mod Syd,

og andet havde der ikke været Tid til at ønske, hverken Rigdom eller Sikkerhed paa anden Maade. Hans danske Ønske laa bag alt, hvad han oplevede, han saa en Flagstang i enhver rigtig køn og fuldvoksen Gran, og han tog i Hemmelighed Dannebrog frem af Kommodeskuffen for at minde Børnene om, at der var meget at glæde sig til forude.

Han forstod at blive gammel, han tænkte nemlig saa lidt paa det; han havde altid tænkt mere paa andre end sig selv, og da Præsten nu kom til ham og mindede ham om, at det snart var paa Tide, at han fik sit Regnskab med Vorherre i Orden, svarede han, at det var noget Paahit, for overfor Vorherre skulde man ikke føre Regnskab, det havde han derimod altid gjort overfor Livet. Vorherre gik man til, naar ens Sind blev alt for fyldt med Tak, som nu Natten til den 9. Juli 1920, da Flagene igen skulde til Tops, og Danskerne skulde rykke ind i Sønderjylland. Det var ikke saadan, at han havde været højt talende ved nationale Møder og den Slags, men det var alligevel ogsaa hans store Drøm, der nu blev virkeliggjort.

Adia Frost.

Vor sangbog og vor sang.

Mennesker, der uden forudgående kendskab til højskolen kommer i berøring med denne, har tidt svært ved »at tage« al den sang, de møder der. »Der synger de både morgen aften, ja hele dagen igennem«, siger de, »det er da en sær måde at holde skole på«. Og de føjer måske et par venlige ord til om, at det jo kan være meget morsomt at sidde sådan og synge, men det er da egentlig kun tidsfordriv, for »hvad kommer der ud af det?«

Sådan ser vi ikke på det inden for højskolen. Det er højst sandsynligt, at vi ikke med ord kan overbevise nogen om alt det, der »kommer ud« af at synge, men det har heller ingen interesse. Vi *bruger* vor sangbog og ved af erfaring, at den er værd at bruge. Og det er nok.

Ser vi på det udvalg af sange, der findes i højskolesangbogen i dag, og sammenligner med ældre sangbogsudgaver, vil vi se, hvilken forandring der er sket. Nye sange er rykket ind, og gamle er taget ud, mest det første, så sangbogen er blevet større og større for hver ny udgave. — En kritisk bedømmelse af den ændring, der således gennem årene er sket for sangbogens vedkommende, skal jeg ikke komme ind på her. Blot dette, at udviklingen er gået i retning af større lødighed, både digterisk og indholdsmæssigt, og tror vi på det lødiges værdi, må vi sige, at den nuværende sangbog, den 13. udgave af »Harpebogen«, er den bedste, der indtil nu har set lyset.

Hvad melodierne angår, så har de gennemgået en lignende udvikling i retning af større musikalsk og sang-

lig værdi, men ændringen er her ikke sket så let som for teksternes vedkommende, hvilket især skyldes den almindelige uvilje mod at synge en ny melodi til en gammel tekst, og de ny melodier var jo netop tidt skrevet til sange, der havde en uheldig, måske tarvelig melodi. — Uden at komme nærmere ind på den udvikling af vor sang, som nu synes at have sejret, vil jeg blot nævne et par hovedpunkter, »milepæle« i denne.

Sangfornyelsen begyndte i slutningen af forrige århundrede med Thomas Laubs arbejde for at føre vore gamle salmemelodier (og folkeviser) tilbage til en »renset« og oprindelig form. — Det var en rensning af kirkesangen, Laub tilstræbte, og selv om de melodier, han fandt frem eller — senere — komponerede (den laubske sang), kun meget langsomt og under en voldsom modstand vandt indpas i vore kirker, så må det ikke glemmes, at det var her, det begyndte, og at det var Laub, der var banebryderen og den store igangsætter for den nye sang. Snart fulgte andre, og nu bygger alt nyt inden for den kirkelige og folkelige sang på de principper, Laub knæsatte.

En anden »milepæl« for den nye sang kan vi i år fejre 25-års jubilæum for. Det var et lille nodehefte, udgivet af Carl Nielsen og Thomas Laub: *En snes danske viser*. Denne snes blev snart fulgt af mange. — 7 år efter, i 1922, fik vi den første melodibog til vor nuværende højskolesangbog, og i år er den fjerde udgave udkommet.

Det er interessant at drage en sammenligning mellem de to udgaver. Den fortæller os om den ændring og udvikling, der er sket i de 18 år. Et par tal vil vise det: i 1922 var der 138 melodier af de fire udgivere: Carl Nielsen, Thomas Laub, Oluf Ring og Thorvald Ågård, i 1940 er der 300, altså mere end en fordobling. Af folkemelodier var der i 1922 ca. 90, i 1940 129. — Af

komponister, hvis melodier særlig var yndede i slutningen af forrige og begyndelsen af dette århundrede, kan for de to udgavers vedkommende nævnes: Barnekow fra 21 til 3, Berggreen fra 10 til 6, Niels W. Gade fra 11 til 9, Hartmann fra 26 til 12, Heise fra 12 til 6, Horneman fra 7 til 4, Lindeman fra 25 til 14, Nutzhorn fra 20 til 10, Rung fra 23 til 12, Weyse fra 26 til 22, Winding fra 12 til 3. — Tilsammen bliver der af de her nævnte komponister i 1922 193 melodier, i 1940 101 melodier, altså næsten en halvering. Kun de to »store«, Gade og Weyse, har holdt stillingen så nogenlunde, hvilket ingenlunde er en tilfældighed.

Hvad her er nævnt for de stærkest repræsenterede komponisters vedkommende, gælder i mindre grad for de komponister, der kun er repræsenteret med een eller ganske få melodier, idet disse melodier ofte har vundet en særlig hævd og yndest. Tænk på melodien til »Jyden han æ stærk og sej« af H. C. Simonsen eller på M. Bredsdorffs melodi til »Velkommen fra de døde«, bedre kendt til »Lad lykkens ganger springe«. Mange andre kunde nævnes.

I 1940-udgaven møder vi naturligvis en del komponister, der ikke var repræsenteret i 1922-udgaven. Der kan være særlig grund til at nævne Povl Hamburger med 6 melodier, Otto Mortensen med 3, Riis-Magnussen med 5 og Poul Schierbeck med 2.

Som en ringe trøst for dem, der savner de gamle ting, kan der gøres opmærksom på, at 1940-udgaven i enkelte tilfælde er vendt tilbage til en tidligere kendt melodi. Det gælder f. eks. for melodien til »Nu skal det åbenbares«, hvor Carl Nielsens er udgået og har givet plads for Hartmanns. Det samme gælder for melodierne til »Jeg er havren« og »Grøn er vårens hæk«, hvor nu kun de kendte melodier af henholdsvis Agerby og Gade står opført. For melodierne til »Hvad synger du om« er

der sket en ombytning, så den kendte melodi af Jørgen Petersen står først, Laubs sidst, mens det i 1922-udgaven var omvendt. Det samme gælder andre melodier, f. eks. melodierne til »Fæderneland«, hvor nu Nutzhorns melodi står først.

Endelig skal vi jo ikke betragte 1940-udgaven som en endelig norm. Næste udgave vil, foruden at tage nye melodier op, sandsynligvis vende tilbage til nogle af de nu kasserede, bl. a. fordi disse stadig vil blive brugt, både på højskolerne og andre steder, hvor der synges. — Vi skal heller ikke inden for højskolen føle det som vor første pligt at tage alt det nye op, der møder os på melodiernes område. Står man for at bytte en gammel melodi med en ny, skal man i hvert fald kun gøre det, hvis den nye både musikalsk og også helst sangligt er bedre end den gamle.

Visse melodier bør være, og er da også, urørlige. De står i en klasse for sig — er »fredet« i klasse a. Jeg vil kalde dem for de »fødte« melodier. Det er melodier, der i en særlig grad er kommet til at stå teksten nær, og om hvis anvendelighed der ikke hersker tvivl. Ofte er der kun skrevet denne ene melodi til den pågældende tekst, ud fra en følelse af, at det ikke kan gøres bedre — melodien er »født« til ordene. Disse melodier er næsten altid let syngelige, og de fleste af dem har man »aldrig lært«, d. v. s., man kan ikke huske, hvornår man hørte dem første gang, de er kommet til en på samme ubevidste måde som dagliglivets ord og begreber.

Blader vi vor sangbog igennem for at finde melodier af denne slags, finder vi straks en på det første blad: »Den signede dag«. Har der været skrevet andre melodier til denne salme, har de i hvert fald aldrig været brugt. Weyses melodi er for os den eneste, den »fødte«. Det samme gælder melodierne til »Nu hviler mark og enge«, »Den yndigste rose er funden«, »Vær velkommen,

Herrens år«, »Vor Gud han er så fast en borg« og »Dejlig er jorden«. Her vil ikke blive gjort forsøg med nye melodier.

Vore fædrelandssange har forholdsvis flest af disse »urørlige« melodier. Vi nævner nogle af de mest typiske: »Moders navn er en himmelsk lyd«, »Den danske sang«, »Danmark dejligst vang og vænge«, »På sjølund's fagre sletter«, »Den gang jeg drog af sted« (Det vilde vist være umuligt at skrive en anden melodi til denne sang), »Kærlighed til fædrelandet«, »Jeg elsker de grønne lunde«, »Droslen slog«, »Jeg ser de bøgelyse øer«, »Jylland mellem tvende have« (Heises mest folkelige melodi). Og af andre: »Spurven sidder stum bag kvist«, »Der er en gammel rønne«, »Det er hvidt herude«, »Holder du af mig«.

Der kunde nævnes flere, men dette er nok for at vise, at de »fødte« melodier er melodier, som ikke vil blive erstattet af andre, og som i de fleste tilfælde har været den eneste til teksten.

Til slut et par ord om, *hvordan* og *hvad* vi synger. Vor sang på højskolen er folkesang, og deraf følger, at ordene har mere at betyde end melodien. Vi er ikke ligeglade med, hvad vi synger, der skal i vore sange være et indhold, der har noget at sige os, og som ikke blot er ord, hvorpå der synges (jvf. operatekster o. l., hvor det først og fremmest er melodien og dens udførelse, det kommer an på, og hvor teksten ofte er det rene vås). — Ordene er de vigtigste, og derfor skal melodien underordne sig dem, være ordets tjener, som det er blevet sagt. Men melodien kan kun tjene, når den har en vis simpelhed og enkel opbygning. Den må ikke være svær at synge, så er den ikke god folkesang. Det havde det 19. århundredes komponister ikke sans for. Vor tids komponister har det meget mere, sikkert ingen så meget som Thorvald Ågård, der også mere end nogen af de

andre virkede, hvor »slaget« står, nemlig i forsamlingen, der synger.

Den folkelige melodi skal være let syngelig. Derfor er det uberettiget, når man fra visse hold kritiserer, at mange melodier i tidens løb er blevet forvanskede ved at blive sunget som fællessang og stadig ikke bliver sunget rigtigt — heller ikke på højskolerne, der dog er førende med hensyn til folkesangen i vort land. Kritikken skal i første række vendes mod komponisterne, hvis de har tænkt sig deres melodier brugt til fællessang.

Men her er vi inde på det vigtige spørgsmål om formålet med vor sang og sangundervisning. — Lad os først slå det fast og helst understrege det med en kraftig streg, at hovedformålet med vor sang er: at *syng!* ikke at *syng rigtigt*, det kommer først i anden række. Vi vil have lov til at syngesammen og opleve sangens hemmelighed, der bærer det selvforglemmende i sig, uden stadig at være opmærksomme på, om det nu er rigtigt, vi synger, om punkteringerne og sløjfningerne nu kommer, som de ifølge nodebladet skal.

Det andet bud: at synges rigtigt, skal vi naturligvis ikke glemme, men rette os efter, som vi har evner og lejlighed til det. — Og det skal ærligt indrømmes: vi synger en mængde fejl, både almene og mere særlige for de enkelte melodier. Vi kender dem: hårde, »flade« eller skingrende stemmer. Afsnupning af ordene i slutningen af linierne, ligegyldighed med takt og pauser, for kort ophold mellem versene, for hurtigt eller for langsomt tempo og mange andre mindre fejl. — Jo, vi kender det hele og skal have opmærksomheden henvendt derpå og så samtidig holde fast, at alt dette er kun for småting at regne mod hovedformålet: at syng!

Og så kan man jo ikke i år skrive om sang uden at mindes de store sangstævner, da hele Danmark sang. Vi husker søndag d. 1. september, d. 26. september og

mange andre lejligheder. Det, som man aldrig vilde have troet muligt, skete nu: at man for en time eller to lod alt det ligge, som man til daglig klæder sig i af meninger og værdighed og forbehold, og så sang man sammen alle de kendte gamle sange og oplevede sammen sangens hemmelighed. — Lad være, at meget måske kun var stemning og mode. Mens man sang, var det ægte nok, da var man virkelig løftet ud af sit eget og ind i det større, som vi betegner med ord som det folkelige og det danske.

For det er hemmeligheden og det u håndgribelige ved sangen, at den kan få os til at glemme os selv, så vi giver os over i det, ordene og tonerne er udtryk for. Deri ligger sangens magt og store værdi. — Vi trænger altid til sådan at kunne give os over til noget, der er større end os selv, det være sig i dagliglivets pligter som i de afgørende livsspørgsmål. Og ikke mindst i svære tider gælder det om denne livets store kunst: at glemme sig selv for noget større, kun derved får vi den frimodighed, som vi så stærkt har behov. Og lykkeligvis har vi mange steder at søge hen til og mange hjælpere, når det gælder at styrke vor frimodighed. En af hjælperne er vor sangbog og vor sang.

Børge Krebs Lange.

Grundtvigs Mindekirke paa Bispebjerg.

»Vor Tids Særkende er vel især
Tilbøjeligheden til at forgude
Mennesker og deres Værk.«

Der bliver vist ingen, der vil finde på at *forgude* Grundtvig-Kirkens bygmester for, hvad han i denne kirke har skabt af ejendommelig og dansk bygningskunst. Andre ord vil falde i munden, hvis man i det hele vil forsøge at finde ord for det, man føler, når man står under kirkens hvælvinger.

Kirkens bygmester, *P. V. Jensen Klint* (1853—1930), skriver et sted, at han på sin 60 års fødselsdag 1913 fik et sirligt brev fra Århus, hvor en bedømmelseskomité havde givet ham tredje præmie. »Garderobeforholdene var desværre uheldige« for tegningerne til en kirke med tvedelt tårn. »»Tveje Års« kaldte jeg den. En ældre søster til den tredelte Grundtvigs Kirke.« . . .

»Jeg kørte en lang tur paa cykel for at dulme smerten. Lidt efter lidt gik det op for mig, at nu måtte jeg nøjes med at lave papirprojekter og bygge luftkasteller, og jeg tænkte i en anden gammel lignelse: »Nu kan du lige så godt slå et stort brød op som et lille, da dog ingen af dem når at blive bagt igennem.« Ordene taler for sig selv.

I de følgende måneder bliver så Grundtvig kirken til i Klints fantasi, den bliver tegnet ned i omtrent den form, som vi nu ser den. Gennem konkurrencer og lange diskussioner bliver endelig den store kirke antaget som Grundtvigs monument. Klint arbejdede stadig med planen, og »hver gang vi tegnede den om — tre gange

Grundtvig-kirken set fra sydøst. (Plankeværket indhegner byggepladsen).

—, blev den bedre. Arkitektur er en gammelmands kunst, og mine medarbejdere var ligeså begejstrede som jeg. Alt både ude og inde skulde stå i det samme materiale, den smukke hvidgule mursten, helt igennem og lige op i hvælvingerne, således som stoffets enhed er gennemført i de store kulturlandes kalkstens- og sandstens kathedraler.«

En byggeplads til kirken var næste opgave. Flere steder i og ved København havde tilhængere. Det blev foreslået at bygge kirken på Dybbøl. Det blev tilsidst Bispebjerg. Klint skriver derom: »Grunden blev skænket af Københavns kommune, og kirkens fod står nu ca. 31 meter over Øresund på det højeste sted, efter gammel tradition med tårnet i vest, koret i øst, og er selv med til at forme sine omgivelser, sin by, ligesom kirker og klostre var det i gamle dage, højskoler i nutiden. Den vil råbe til domkirkerne i Roskilde og Lund og langt ind i Skåne, og over en stor del af Nordsjælland vil den syne sine fæller i mangetal . . . Ellers hører Bispebjerg til det jordegods, som kong Valdemar skænkede biskop Absalon og dermed Roskilde bispetol, hvorfra det atter ved reformationen overgik til kronen og senere til kongens København.

Mindet om tvende stormænd, begge både kirkens og folkets mænd, nogle vil kalde dem vore to største, er da uløselig knyttet til Bispebjerg.«

Jensen Klint var 60 år, da planen til hans livs storværk tog form i hans sind, og han var 68 år, da man lagde grundstenen til Grundtvig-Kirken. Han havde før arbejdet med mange ting. Midt i tyverne tog han ingeniørexamen. Han har arbejdet som ingeniør, lærer, maler, har arbejdet i keramik og for dekorativ kunst. Han har haft tilsyn ved bygning af københavnske kommuneskoler, men blev ked af at bygge »rendestene og

skorstene«. Fra midt i halvfemserne kaster han sig over arkitekturen, og 1898 bygger han N. H. Rasmussens gymnastikhus. Han arbejder for bedre byggeskik og udsender 1911 en bog: »Bygmesterskolen«. I de følgende 10 år blev en del af hans »små brød« dog bagt, og 8. september 1921 nedlagdes grundstenen til Grundtvig-Kirken.

Dermed begyndte det arbejde, der med rette kan siges at være det ypperste af vor tids kirkebygningskunst. Grundtvigs mægtige ånd og udsyn givet synligt udtryk i »landsbykirken i domkirkestil«. Den virker det, man ikke kan finde ord for, i sin rene stil, de lyse murflader uden udsmykning af nogen art. Klint har her kunnet finde den idé, som — i kirkens stil — giver udtryk for dansk folkekarakter, det danske landskab og vor danske landsbykirke. — Ja, og så er kirken bygget op for bidrag af hele det danske folk. Kunde der bygges et mere rammende minde over Grundtvig end denne kirke?

Klint havde ret i, at »arkitektur er en gammelmandskunst«. Han var snart 70 år, inden han blev anerkendt i laget. Han blev 72 år, inden man gav ham den anerkendelse, at han var en mester, — en af de få udvalgte. Han fik i dette år Kunstakademiets C. F. Hansens medaille, en sjælden uddelt anerkendelse for det fremragende.

Klint nåede at se tårnet færdigbygget og indviet som kirkehus. Han nåede ikke at se sit værk fuldført. Urnen med hans aske er indmuret i våbenhuset. — Men sønnen, Kåre Klint, og alle de faste medarbejdere, som Klint havde opdraget og givet samme idealisme, som luede i hans eget sind, byggede kirken færdig efter planen.

Nu står kirken på Bispebjerg, indviet den 8. september 1940. Den vil til sene tider tale sit eget sprog om

tre af vore stormænd — og om det — for det danske folk så skæbnesvangre og mærkelige år 1940.

Jeg har med de skiftende hold af elever her fra Vallekilde højskole set Grundtvig-Kirken blive til. Da vi i sommer, et par måneder før indvielsen, så kirken fra krypten til klokkerummet i tårnet, fik man egentlig først indtryk af, hvor stort og enkelt og så skønt et kirkerum det er. Man skal se kirken, være i den, for at forstå, hvori det ejendommelige findes, men enkelte tørre oplysninger om det rent materielle kan vel forsvares:

Det tog 6 år at bygge tårnet, som blev indviet til kirkerum den 11. december 1927. Til denne bygning er anvendt 1,7 mill. mursten, alle hentet ved Bloustrød teglværk. Til det øvrige af kirken er brugt 3,3 mill. mursten, som er fremstillet paa Ruds Vedby teglværk. En bygmester sagde til mig forleden, at der af de 5 mill. mursten kunde bygges 50 almindelige gårde! Det er gule sten, og hver eneste flade, der vender udad, er hånd-slebet, glat og helt ren i kant og linje. De fleste af murersvendene har været med fra første begyndelse, har i 19 år muret det dejlige rum op. Ja, man skal igen stå i kirken og se på sten og fuger, i murflader og piller, i alterbord og prædikestol, for at forstaa den omhu, ja kærlighed til arbejdet, der har været i de mænds sind de mange år. Alt er murkonstruktion. Jern og beton er banlyst. Det er middelalderens byggemåde i nyeste tid. Vi almindelige mennesker forstår vel ikke, hvad det vil sige, men mellem de kyndige står Klint også på det område som en ener.

Brede, flade murhvælvinger i den lave krypt, — slanke piller bærer de skønne hvælvinger i tårn- og

kirkerummet. 19 års arbejde. Et langt stykke tid, vil nogen synes. Jeg tror ikke, at de, som har udført det, har følt det sådan, for der blev et mesterværk ud af det. 19 år er endda en kort tid, — for den moderne teknik er hverken Klint eller hans håndværkere gået uden om, når det gjaldt transport, tilberedning m. v., kun selve bygningen skulde være håndens arbejde. i middelalderen har der været bygget på domkirker i 50 og 100 år, inden bygningen blev færdig.

På et bestemt område er der anvendt moderne teknik. De kyndigste arkitekter har i tidernes løb indhøstet mange erfaringer m. h. t. lydforholdene i store rum, og så kniber det endda ofte at høre på bestemte pladser i store rum.

Hvad ingeniører, arkitekter og andre teknikere har nået i retning af at »binde« lyden i rum af den størrelse, skulde anvendes i Grundtvig-Kirken. Nu ved vi fra både før og efter indvielsen, at »man hører godt«, at »lyden ikke bliver væk« o. s. v. Denne usynlige, men i høj grad iørefaldende kendsgerning har ingeniør Oelsner æren for. Det lyder så simpelt, når man får at vide, at det hele er klaret med, at der ind under gulvets sten er lagt en flade af membraner, (som er sammensat af flere dele), og dermed hindres gulvet i at påvirkes af lydsvingningerne, og dermed er den sag i orden! Ja, det lyder så let og ligetil, men den slags kunde man ikke for 800 år siden.

Grundtvig-Kirken er den tredje største her i landet. Roskilde og Århus domkirkes indre er, efter Jensen Klints mål, 125 alene lange og 38 alen i bredden. For Grundtvig-Kirken er de samme mål 103 og 33½ alen. Tårnets højde over Øresund er godt 80 meter. Kirkerummets højde fra gulv til hvælvingens top er næsten 22 meter. Kirken vil kunne rumme 3000 personer, og i krypten er der plads til 1500.

Krypten er tænkt anvendt som forsamlingslokale, og selv om det er en »kælder« under kirkeskibets gulv, er der dog over 5 meter mellem gulvet og det hvælvingbyggede »loft«.

* *
*

Det er dog kirken som helhed, der fæstner sig i ens sind, når man kommer på Bispebjerg, og jeg vil gerne slutte denne lille beretning med nogle ord, som Lars Bækhøj har skrevet i en artikel om samme emne, fordi de så helt ud dækker det, jeg selv føler, hver gang jeg er gæst i Grundtvig-Kirken.

»Vi vender tilbage til kirken og ser på dens vestgavl. Vort blik fanges af alle de opadstræbende linier, der er slet ingen tværlinier, ingen buer, intet, der standser synets vej mod det høje. Det er som stenene ånder den længsel ud, som Grundtvig ønskede al sin æt, den længsel, der kun kan fyldestgøres af glansen fra evigheden, af ham, der er Guds herligheds glans og hans væsens udtrykte billede, vor frelser, Jesus Kristus. Det danske folk vil være taknemlig mod dem, der fik rejst dette skønne mindesmærke.«

Kr. Killelose.

Vallekilde Folkehøjskoles Festdag.

Den 1. november 1940 er det 75 år siden Vallekilde folkehøjskole begyndte sin gerning i gårdejer Peder Frederiksens gård i Gammel Vallekilde. 75 år er et langt spand af tid i en skoles liv. Det er navnlig en meget lang tid i en højskoles liv. I folkehøjskolens snart hundredårige historie har der været op imod 200 højskoler; men mange fik en stakket virketid. Højskoler blev oprettet, og højskoler blev nedlagt; nogle blomstrede, og nogle sygnede hen. Højskolebevægelsen er vokset sammen med folket og kan næppe nogen sinde dø; eengang sat ind vil højskolen leve, i modgang og medgang. Anderledes med den enkelte folkehøjskole. Dens kår er overordentlig usikre. Den er knyttet meget nær til de mennesker, som er i dens tjeneste. Når de er borte, eller når de ældes og svækkes, er det ingenlunde sikkert, at andre er til rede til at føre gerningen videre. Mens højskolebevægelsen kan overleve stemninger og modestrømninger og modvilligt sindelag, kan alt dette volde den enkelte højskoles undergang. Højskolens historie som helhed er en bølgende historie; men den enkelte højskole kommer let ud i en så høj bølgegang, at sejladsen bliver livsfarlig.

Denne kendsgerning hører som alt nævnt sammen med det forhold, at den enkelte højskole så udpræget er knyttet til og er afhængig af enkelte mennesker. Det er både en styrke og en svaghed. Det er en styrke, for så vidt som det har givet højskolen et stærkt og levende personligt præg. Den har givet mulighed for, at menneske kunde stå overfor menneske som i ingen anden skole-

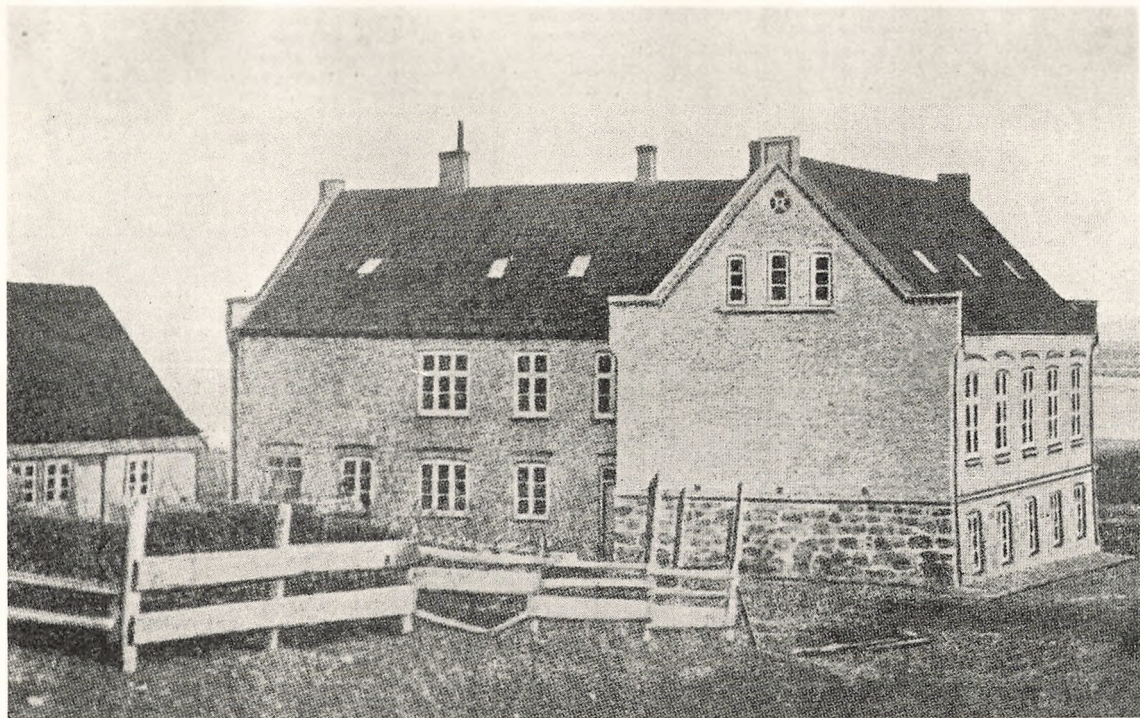

Det første elevhold i Vallekilde, vinteren 1865—66. Ernst Trier i midten.

form. Og kun Gud kan tale stærkere til mig end et medmenneske. Hvor denne personlige skole var sund og benådet, har den utvivlsomt været livsoplysningens mål nærmest. Men det personlige præg kunde også være en svaghed; dels var det personlige ikke altid sundt og ingenlunde benådet, dels var den enkelte skole på grund af den livsvigtige tilknytning til enkeltmennesket ført ud i en afhængighed, som var og er uheldig. Det er et spørgsmål, om den svenske højskole i det lange løb ikke arbejder under gavnligere forhold for helheden.

Men altså: 75 år er et langt tidsrum for en højskole. Vi var tidligt klar på, at vi måtte standse ved denne milepæl, ikke for at henfalde i nydelse af minderne eller for at kalke profeternes grave, men fordi det var rigtigt at standse en stund og samles i tak til dem, som begyndte gerningen her, og som i andet slægtled førte den videre. Når der er virkelig anledning dertil, da er det rigtigt at holde mindefest. Det har altid været sæd og skik i landet. De nulevende skal vi lønne med sparsom direkte tak; det er bedst for alle parter. Men de henfarne skal vi takke, når der er grund dertil. Vi skal især gøre det for vor egen skyld; netop fordi vi skylder dem at sige tak. Og det er godt at gøre sin skyldighed. Men idet vi holder en sådan mindefest, så bringer det en forunderlig glæde og et godt mod til ens sind. Det arbejde, du står i, er ikke dit eget påhit; men du er et led i en stor sammenhæng; fortid og fremtid slynges sammen i en løftende fællesskabsfølelse. Du og din slægt er et led i kæden; du fornemmer de gamles håndtryk, og du rækker i deres navn din hånd ud mod nye slægter.

Vi var noget i tvivl om, hvorvidt vi skulde fejre mindefesten i forbindelse med elevmødet i juli eller med efterårsmødet i september. Af flere grunde valgte vi det første. Da de ulykkelige forhold kom over vort land

Fallekilde folkehøjskole, 1867.

med den 9. april, var vi en tid ved at opgive et særligt jubilæumsmøde. Rejsevanskeligheder for mange, bespisningsvanskeligheder og hele stemningen syntes at tale imod en særlig fest. Men vi valgte efter nogen tids vaklen alligevel at holde jubilæumsfest. Og det var godt, vi gjorde det. Hvis vort arbejde har betydning for vort folk, er det netop vigtigt, at vi i denne tid kendes ved det så helt og stærkt som muligt. Så må vi også give udtryk for det til rette tid og sted.

Så holdt vi da elevmøde og 75 års mindefest lørdag aften den 20. og søndagen den 21. juli. Mens kun gamle elever af praktiske grunde kunde deltage i skolens måltider, var alle, som gerne vilde være sammen med os til møderne, hjerteligt velkomne. Over 1000 mennesker deltog i hovedmåltiderne, og omkring 2000 var samlede til mødet i haven søndag eftermiddag. Forud for festen var der naturligvis megen travlhed. En væsentlig del af ansvaret og byrden ved denne som ved tidligere lejligheder hvilede på Margrethe Lydersen. Jeg er godt klar over, at den art mægtige foretagender hviler tungt på køkkenet. Opgaven blev imidlertid klaret, uden at det noget øjeblik glippede. Vi havde lejet et stort telt, hvor spisningen foregik. På højskolen og i »Baunen« måtte de kvindelige deltagere finde en plads, der gav en svag mulighed for nattesøvn, mens mændene sikkert fandt udmærket hvilested på forskellige høløfter.

Lørdag aften talte Killelose og Adia Frost i foredragssalen. Vi burde have været i gymnastiksalen, da det hurtigt viste sig, at alt for mange ikke kunde komme ind. Senere sang lærersangkoret 3 sange, Jørgen Bukdahls »Lyseklosteret« og Grundtvigs »Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord« og »Sov sødt barnlille«, den første til Frovin Jensens, de to sidste til Laubs melodier. Det var naturligvis med velberåd hu, at just disse tre sange blev sunget. Søndag morgen samledes vi i Kors-

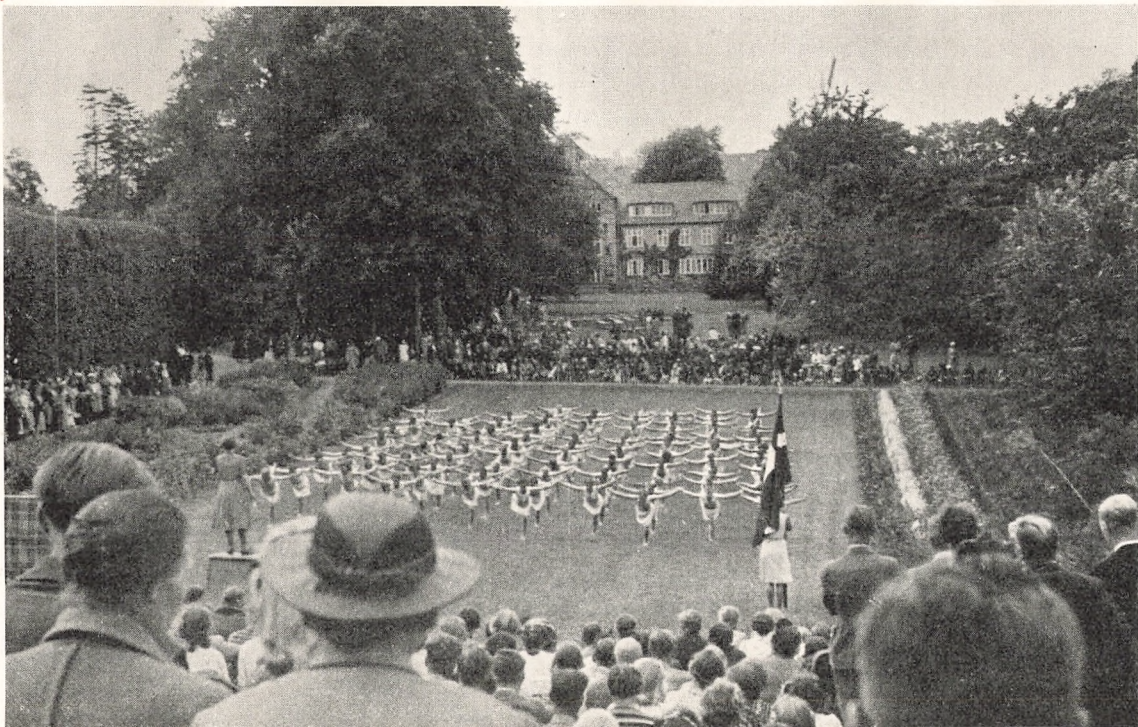
Vallekilde folkehøjskole, 1940.

kirken, hvor Niels Petersen prædikede (denne prædiken findes foran i denne bog), og Uffe Hansen holdt skriftetale og tjente ved nadverbordet. Kl. 13,30 mødtes vi i haven, hvor først jeg og derefter undervisningsminister Jørgen Jørgensen talte. Begge foredrag findes ligeledes i nærværende bog. Elevsangkoret under Børge Krebs Langes ledelse sang en folkevisse og danske fædrelandsange. Ingeborg Søgård tog derefter kommandoen over sommerpigerne, som viste en meget smuk gymnastik på plænen. Det var et skønt syn at se de lyse piger på den grønne plæne omkranset af et farverigt blomstervæld og med den høje hæk mod vest og hegnet mod øst som den faste ramme. Med skolen til baggrund og med Dannebrog på Egebjerg var omgivelserne så skønne og indholdsrige, så sindet fyldtes med glæde og tak.

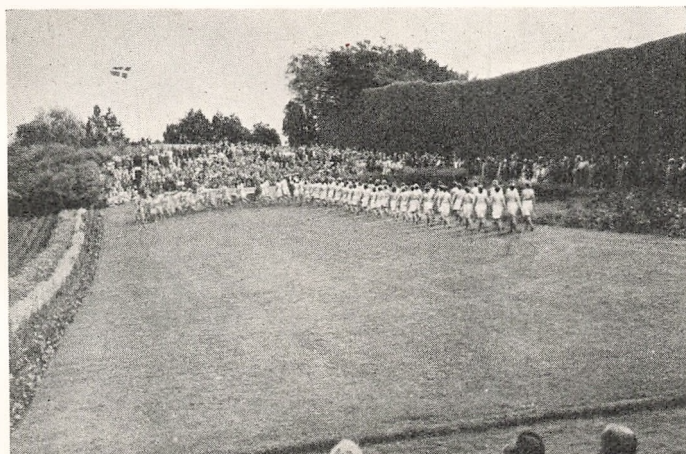
Ved middagsbordet i teltet holdtes flere korte taler. Hensynet til tiden gjorde det desværre nødvendigt at begrænse talernes tal stærkt; men de forskellige taler og sangen gav et værdifuldt bidrag til dagens fest. Formanden for elevforeningen, gårdejer Troels Sams, bragte elevforeningens lykønskning til skolen. Den danske folkehøjskole har skrevet sit navn i det danske folk på god måde, og Vallekilde har smukt været med i arbejdet. Vi føler os trygge ved det nuværende forstanderpar, lærere og lærerinder og ønsker, at de må have evner og kræfter til at fortsætte. Troels Sams oplyste, at elevforeningen i dagens anledning havde lagt krans og blomster på de gamle lederes og læreres grave. Desuden havde man sendt en hilsen til Niels Hansen, der var for svag til at være til stede.

Formanden for »Foreningen for højskoler og landbrugsskoler«, forstander Lars Bækhøj sagde:

»Når man sysler med den danske folkehøjskoles historie, træffer man snart på navnet Vallekilde. Og søger man blandt forstandere, lærere og lærerinder ved folke-

Gymnastik under elevmodet I

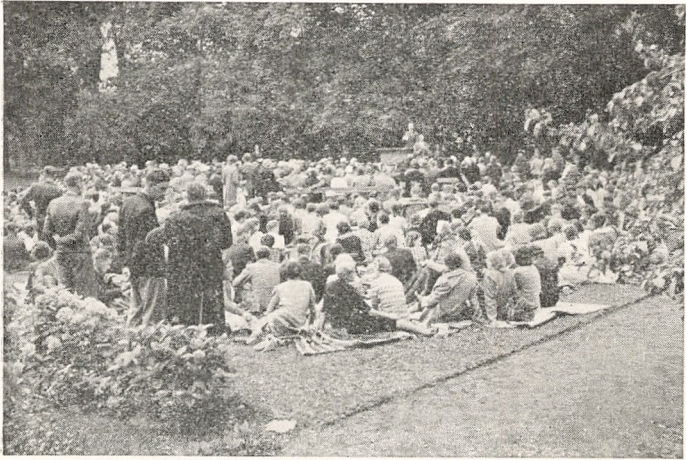
Gymnastik under elevmødet II.

højskoler og landbrugsskoler rede på, hvor de har fået deres uddannelse, vil man finde mange, der har været elever i Vallekilde, og en del af dem vil sige, at deres ophold der har været af afgørende betydning for dem. Ved Ollerup folkehøjskole var vi i nogle år 6 lærere og lærerinder, der var gamle Vallekildeelever.

På de mange Vallekildeelevers vegne, der er i arbejde rundt om ved vore skoler, vil jeg gerne bringe en tak og hilsen på denne store festdag.

Niels Bukh har bedet mig også at bringe en tak fra ham. Han er taknemlig for en lykkelig barndom og en god ungdomstid i Vallekilde sammen med jævnaldrende kammerater.

Også en personlig tak vil jeg gerne bringe. Foruden selve skoleopholdet, der fik afgørende betydning for mig, vil jeg mindes de glade juleferier, som jeg har været med til i Vallekilde. For godt 40 år siden, da jeg var elev, rejste ikke alle elever hjem om julen. Der kunde være 30—40 karle tilbage på skolen. Der skulde da være

Mødet i haven.

nogen underholdning. Så kom de unge fra lærerhjemmene og førte an i legen, tit legedes der »Ordsprogsleg«, som udviklede sig til hele små dilettantforestillinger. Her var Sigrid Trier Hansen, som jo endnu er her iblandt os, midtpunktet. Som hjælpere havde hun Ivar Bentsen, Jakob Sejer og Troels Trier, Niels Bukh og hans søster Kirstine, Sigrun og Troels Sams fra Svendsbjerg for at nævne navnene på nogle af den friske ungdomsflok, der var vokset op i Vallekilde i den sidste del af århundredet. Der var fest og glæde, frejdighed og muntre løjer, men aldrig overdreven kådhed, hvor den førte an. Disse julesammenkomster står i en særlig glans for mig.

Selve skolegerningen havde en rig periode i disse år. Povl Hansen var lidt over 40 år og stod i sin bedste kraft. Omkring ham stod en række ældre medarbejdere fra Triers forstandertid: Andreas Bentsen, Valdemar Bennike og Peder Bukh, dertil valgmenighedspræsten Thorvald Helweg, der havde 4—5 foredrag på skolen om ugen, og de yngre medhjælpere Johan Brydegård, Peder

Fra talerstolen.

Jakobsen og cand. theol. Hans Hansen, nu præst i Stege.

De var alle besjælede af den samme ånd. Det samme gjaldt de medhjælpere, der havde deres gerning i køkken, have, mark og stald. For den, der som jeg kom ude fra den store verden, hvor eder, slibrigheder og grovheder røg om ørene på alle arbejdspladser og ved sammenkomster, hvor der ikke var kvinder til stede, var det en hel mærkelig oplevelse at komme til at leve et sådant sted. Det blev for mig som et glimt af paradiset, et kraftigt vidnesbyrd om det åndelige livs herlighed, som unge sind længes efter at opleve.

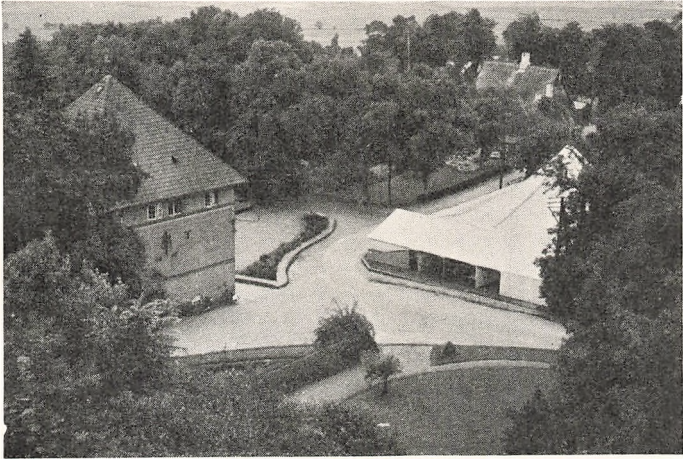
Povl Hansen var vel forstanderen og hovedmanden, derom var der ingen tvivl. Men hovedindtrykket af skolen i den tid var dette, at her stod en skare af jevnbyrdige, selvstændige mænd og kvinder, som i fællesskab øvede en vækker- og opdragergerning blandt dansk ungdom.

Jørgen Jørgensen taler.

Det forekommer mig, at Vallekilde den gang havde et mere afgjort kristeligt sigte end de andre højskoler, jeg kender, på samme tid. Der blev vel ikke forsøgt på at fremkalde nogen kristelig omvendelse. Men der sigtedes meget energisk på at døde egenvillien og at vække lysten til et liv i fællesskab under åndens tugt og med fred og glæde i hjerterne.

Som det er os gamle elever en glæde at mindes den tid, da vi sad på skolebænk i Vallekilde, sådan er det os en glæde at være vidne til det arbejde, der gøres på skolen i dag. Vallekilde har jo nu sin tredje forstander. De har hver sit særlige præg, men de står godt til hinanden. Taler vi billedsprog, kan vi sige, at Ernst Trier var som en ceder fra Libanon, Povl Hansen en fuld-kronet fynsk bøg, mens Uffe Grosen minder om en rank, men noget knudret jysk eg. Der synes mig også at være en smuk samklang i deres personligheders præg og deres gerningers form. Grundtvig taler ofte om treklangen

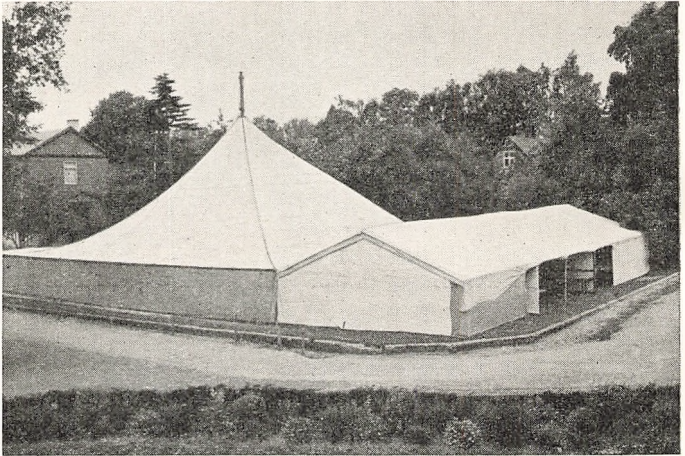

Foredragssalen, Solvang, spiseteltet.

»det kristelige«, »det danske« og »det almentmenneskelige«. Hos Trier er det kristelige i forgrunden, hos Povl Hansen det danske og hos Uffe Grosen det menneskelige, hans tanker går tit til de dele af vort folk, der endnu ikke har fået »del i livets glæde« og til menneskene i den vide verden. Således danner de tre forstanderes liv og gerning en smuk treklang, der i vort sind fremkalder glade minder fra fortiden og lyse forhåbninger for de kommende dage.

En hjertelig tak til Vallekilde folkehøjskole for de svundne år og de bedste ønsker om en lykkelig og frugtbar fremtid.«

Undervisningsminister Jørgen Jørgensen bragte en varm tak til fru Sigrid Trier Hansen. Hans Trier Hansen mindede i sin tale om pastor Hoff's tale ved Vallekilde højskoles indvielse for 75 år siden, talen, hvori Hoff lægger den unge skole på sinde at være et arbejdssted for sund og varm fædrelandskærlighed. Tidligere mangeårig lærer i Vallekilde, Johan Brydegård, talte

Spiseteltet.

om dansk nationalfølelse. Bodil Lange bragte sin hilsen til skolen bl. a. i dette digt:

Skolen er for Danmarks ungdom
 som den grønne bøgeskov,
 giver læ på verdens veje,
 bringer glæde os i eje,
 styrke på vor vandringsfærd.

Du har bøjet dig imod os
 for at værne os mod storm,
 du har støttet vore grene,
 aldrig følte vi os ene,
 thi du viste os jo vej.

Siden har den unge skare
 måttet kæmpe for sig selv,
 følte dog i stridens hede:
 En gang kunde du os lede,
 nu vi følge vil din vej!

Middag i teltet.

Derfor kommer vi med takken,
 med vor lyre stemt til sang!
 Hos dig stemtes vore strenge,
 så de kunde klinge længe,
 tone på vor vandringsfærd!

Endvidere blev der talt af forstanderinde for Testrup højskole, Maren Grosen, af Valdemar Nielsen og Harald Grønborg. Til festen var der sendt en mængde breve og telegrammer fra gamle elever, fra arbejdsfæller i højskolen og fra mange mennesker, som Vallekilde højskole på en eller anden måde har haft forbindelse med gennem årene.

Vi har ofte ved elevmøderne set lærerne spille et skuespil. I år syntes vi, at vi måtte samles om noget særlig godt. Vi havde da fået skuespillerinde ved det kgl. teater fru Sigrid Neiiendam til at læse og kgl. kammer-sanger Einar Nørby til at synge for os. Når vi bad just disse to om at hjælpe os, skyldtes det ikke blot, at de

Knud Bentsen, Kirstine og Lars Bækhøj, Ejvind Mørck.

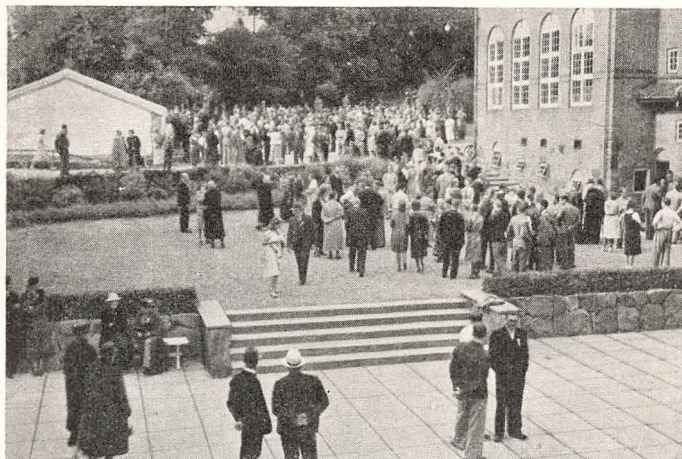
begge er gode kunstnere, men også det forhold, at de begge er af højskoleæt; de kender begge den danske højskole og holder af den.

Sent søndag aften sluttede da den store og travle fest. Det blev en af de største og mest glansfulde fester i Vallekilde højskoles lange historie. Vi havde før og under festen mødt en så overstrømmende venlighed og godhed, at vi slet ikke kunde få takket derfor, som vi burde. Men vi var og er taknemmelige for dagen.

Et lille efterspil fulgte.

Et gudeligt pladderhoved, som hedder Bårris, og som er præst i Sydjylland, væltede et fuldkomment usandfærdigt angreb ud over Vallekilde højskole. Kristeligt Dagblad optog ved en misforståelse det forlorne præk, men begge bladets redaktører blev straks særdeles kedede af det og gav undskyldning. Og dermed fik dette lille efterspil kun en endda liden historisk interesse.

Men lad mig slutte skildringen af 75 års mindefesten

I frikvarteret.

med at hidføre to vers, som Bodil Lange også skrev til skolens festdag:

I syvtifem år fri og fast stod skolen her
 med favnen åben vidt og bredt for fjern og nær.
 Den præled ej med prunk og pragt og anden tant,
 men alvorsfuld og festlig, talte rent og sandt.

Gid altid den her må sådan stå,
 mens tiden skrider og dagene gå,
 mellem levende hegn i den frodige egn, —
 under Danmarks fane med korsets tegn!

Uffe Grosen.

Præsteskitte ved Korskirken.

Søndag den 3. juni 1923 blev Niels Petersen indsat i Korskirken som Vallekilde valgmenigheds præst. Efter nu godt 17 års forløb forlod Niels Petersen os igen; han havde søgt og var blevet kaldet til sognepræst i Rønnøbæk og Holme-Olstrup ved Næstved.

For Niels Petersen og fru Petersen har denne beslutning om at rejse fra Vallekilde ikke været let. Vi kan være forvissede om, at det har krævet mange tanker, inden beslutningen blev taget. Men når beslutningen var truffet, så vidste deres venner, at de to fandt den så stærkt begrundet, at den måtte stå ved magt. Her skal ikke nævnes de grunde, vore præstefolk måtte have til at rejse; men der skal fra højskolen siges en tak til

Niels Petersen for de 17 år. Jeg ved, at i de overvejelser, Niels Petersen i sin tid måtte gøre, inden han sagde ja til at blive valgmenighedens præst, betød det meget, at han fik lejlighed til at få en stor ungdomsflok i tale, både i kirken og på højskolen. Niels Petersen har med et enkelt års undtagelse holdt flere eller færre foredrag for hvert elevhold. Enhver højskolelærer, der ikke helt deler det daglige højskolelivs små og store oplevelser, møder vanskeligheder. En timelærers stilling på en højskole er ikke let. Niels Petersen har også kendt dette. Men i hvert elevhold var der mange, som blev ham taknemmelige, og for mig var det en stor glæde at vide, at Niels Petersen var med også i arbejdet her på højskolen. Da Povl Hansen blev gammel og svag og ikke mere kunde tage del i højskolegerningen, var det mig ligefrem nødvendigt at have Niels Petersens støtte. Jeg vidste, at vi så fremdeles med god samvittighed turde holde højskole.

Men det er i Korskirken, vi vil savne ham mest. Vort menighedsliv dér har ganske afgjort kendt til dybe mangler; alligevel står det mig klart, at det har været et mærkeligt og rigt liv, vi har levet dér i 17 år. Det står klart for mange af os.

Da Niels Petersen meddelte os sin beslutning om at rejse og fortalte os, at han og hans familie helst vilde drage så stille og ubemærket af sted som muligt, så forstod vi det vel, men bad dog om, at vi måtte samles med dem til et menighedsmøde, inden vi skiltes. Det blev således, og jeg tror, præstefamilien bagefter var glad derfor.

Søndag den 20. oktober var vi sidste gang samlede til gudstjeneste med Niels Petersen som vor præst. Gudstjenesten formede sig fra først til sidst, som den plejer at forme sig i Korskirken. Både salmer, læsestykker og prædiken samlede sig om Ham, vi alene samles

om i kirken, Gud i Jesus Kristus. Det var også Ham, de mange, mange altergæster samledes om.

Umiddelbart efter gudstjenesten samledes 4—500 mennesker til menighedsmøde i »Baunen«. Her blev holdt flere taler, som naturligt drejede sig om det, vi havde delt med vore præstefolk i 17 år.

Jeg vil gerne her hidføre den lille tale, som jeg ved den lejlighed holdt. Jeg vil gerne have sagt de ord også til jer, som har været her, og som læser vort årsskrift.

Den første sætning i fortalen til Grundtvigs berømte dimisprædiken af 17. marts 1810 lyder sådan: »*At prædike er at forkynde folket Herrens ord.*« Ingen kan vist kortere eller mere rammende sige, hvad der er meningen med prædikenen. En prædikant er midt i sin gerning, når han forkynder Herrens ord. Og med Herrens ord forstår vi med juleeveangeliets ord Jesus Kristus. Når en prædikant forkynder for folket Herrens ord, så er det Jesus Kristus, han forkynder. Alt andet, han kan sige, er i forhold hertil underordnet og i virkeligheden ligegyldigt. En prædikant kan naturligvis tale om mange ting på en sådan måde, at det er godt at høre, og så det gør gavn. Han må sikkert ofte tale uden at kunne forkynde Herrens ord, og det vil endda være rigtigt og nødvendigt at tale. Men hans sande præstegerning står og falder med, om han får lov til at forkynde folket Herrens ord, eller han ikke får lov til det.

Når han forkynder Herrens ord, forkynder Jesus Kristus, og når nogle mennesker *hører* det — få eller mange er i den henseende underordnet — så sker det bedste, som overhovedet kan ske på jorden. —

I høstens tid har vi et læsestykke, som gennem årene har lydt i vor kirke. Menigheden siger til Gud: »Vi takker dig af hjertens grund, fordi du har ladet os

leve i denne salige tid, da vi kan høre dit hellige evangelium.« Det er jo et meget mærkeligt og frimodigt ord. Hvor ond verden end er, hvor fattigt det end står til iblandt os, så siger vi her: det er en salig tid. Det er det, når Herrens ord, når Jesus Kristus, forkyndes for folket. Men forkyndes Jesus Kristus ikke, og hører vi ikke hans navn forkyndt, så er det en grusom og uudholdelig tid.

Nu har Herrens ord været forkyndt i Korskirken i mange år — også i de 17 år, Niels Petersen har været vor præst. Det er det, vi er samlet for at sige tak for.

Det har været 17 rige år. Der har også for hele vor menighed været vanskeligheder. Men det er vanskeligheder, som vi stort set har haft til fælles med hele den danske kirke. Disse 15—20 år har været en bevæget tid i den danske kirke. Der kunde skrives en tyk bog og holdes mange foredrag derom. Nye tanker og bevægelser meldte sig med styrke — udefra og indefra. Vi har ikke her i Vallekilde været holdt udenfor. Vi kunde let have haft en anden præst, som havde gjort det lettere for os at komme udenom disse vanskeligheder. Men vi skal være taknemmelige for, at det ikke skete; at vi også rent tankemæssigt kom til at leve med i de alvorlige spørgsmål, som i disse år brød frem i den danske kristenhed. Jeg antager, at Niels Petersen i dag mener, at vi endda vilde komme for nemt forbi disse vanskeligheder. —

Hvordan det bliver i fremtiden med vanskeligheder, ved vi ikke. Men der er i alt fald intet, der tyder på, at det bliver lettere. Vor glæde og trøst er, og vort håb er, at under alle vanskeligheder og trængsler, da må Herrens ord helt og fuldt og frit blive forkyndt, også mellem os, også i Korskirken.

Sidste søndag blev der læst nogle ord fra den mærkelige åbenbarings bog. Heri lyder det: »Fordi du har bevaret mit ord om udholdenhed, vil også jeg be-

vare dig ud af fristelsens stund, som skal komme over hele jorderig.«

Det synes, at fristelsens stund er kommet over hele jorderig. Men vi vil ønske for hinanden, for vor gode præst og hans familie, som drager herfra, og for os, som bliver i Vallekilde, at vi må holde fast ved Herrens ord, og i tillid tro, at vi da skal blive bevaret gennem alle trængsler.

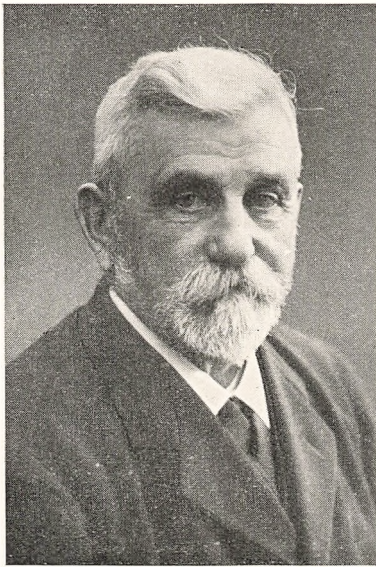
Et Holbæk-blad skrev om mødet: » . . . det var så . . . ægte altsammen, et ualmindeligt smukt minde for præstefamilien som for deltagerne at føje til de mange andre fra 17 års samvær i lyse og mørke stunder.«

Det er sandt. Nu er Niels Petersen og fru Petersen og deres børn rejst; men vi tænker med glæde og tak på alt det gode, vi delte med hinanden. Det vil nok holde os sammen også i fremtiden.

• *Uffe Grosen.*

Minde om
Niels Hansen »Hytten«

f. 2. april 1860, † 1. august 1940

Et rigt og smukt menneskeliv er afsluttet ved *Niels Hansens* død i august d. a.

For at et menneskeliv skal opnå den fulde harmoni, må det gennemleve de 4 tidsaldre: Barndom, ungdom, manddom og alderdom.

Niels Hansen oplevede alle 4 livsafsnit så rigt og stærkt, at menneskelivet for ham blev den store harmoni, hvor livets lyse og legende toner sammen med

sorgens dybe, dirrende basstrenges stemte sindet til den fuldtonende samklang.

Sin barndom oplevede Niels Hansen i den lille fredfyldte landsby Sødinge i midtfyn, hvor faderen var gårdmand og hvor Niels var nr. 3 i rækken af 5 søskende — 4 drenge og 1 pige.

Når man senere hørte de 5 søskende fortælle om deres barndomshjem, havde man indtrykket af, at der aldrig blev sagt et hårdt eller sårende ord mellem de forskellige familiemedlemmer indbyrdes: en mild og kærlig moder, en munter, fredsæl og arbejdssom fader og et ubrødeligt indbyrdes sammenhold mellem de 5 søskende.

Børnene blev tidligt oplært til at deltage i arbejdet i mark og gård og have under farbror Rasmus' kyndige vejledning, sidstnævnte var gammelkarl på gården og en meget dygtig arbejder.

Hvert arbejde havde sin særlige tiltrækning og sine særlige vanskeligheder, som man måtte lære at kende til bunds, hvis man skulde regnes for en dygtig avlskarl. At »hamre« en le, skaffe en rive eller forspænde et par heste var altsammen ting, som farbror Rasmus kendte til fuldkommenhed, og som han forstod at lære fra sig til sine brodersønner, og de kappedes om at vinde første plads i farbror Rasmus omdømme.

Også i skolen var der blide kår. Børnene i den lille Sødinge friskole elskede deres lærer Knud Rasmusen, han kunde ikke alene lære dem regning, skrivning og læsning, men han kunde fortælle — så godt som nogen koldsk friskolelærer på den tid — om Danmarks og Nordens historie — verdenshistorie og bibellhistorie, så at børnene så og oplevede det hele med ham.

Fritiden — særlig søndagen — blev af børnene for en stor del brugt til fælleslege, idræt og gymnastik. Det var i den tid, da kaptajn *Edvard Nielsen* — efter Danmarks nederlag i 1864 — rejste skyttebevægelsen i

Svendborg amt, og drengene var ikke ret store, før de begyndte at bakse med de gamle danske redskabsøvelser. Af en gammel træstamme, understøttet af 4 ben, fik de sammentømret en træhest, som blev stillet op ude i loen, og nu gik den løs med spring, både på langs og på tværs. Byens andre drenge skulde også prøve, og snart var det en fast regel, at drengeflokken samlede søndag formiddag udenfor Hans Poulsens port for at kappes på træhesten eller i anden idræt, og snart dannedes der en skyttekreds i Sødinge, hvor man ikke alene drev idræt, men også lærte våbenbrug: skydning, bajonETFægtning og kårdehugning — Niels var som skabt for disse idrætter. Stærk og snild, smidig af vækst og med et hurtig omdømme blev han hurtig en af kredsens fremmeligste idrætsmænd og tit vinder i kappesstriden ved de store amtsfester, hvad enten det gjaldt skydning, hugning eller gymnastik.

Skønt forældrene hørte til sognemenigheden, søgte Niels og hans søskende til Ryslinge valgmenighed til pastor Birkedal, hvis varme forkyndelse fik afgørende indflydelse på Niels Hansens senere liv.

Søndag efter søndag flokkedes den store skare af ældre og yngre i den nybyggede Nazarethskirke, hvor salmesangen lød så stærkt og rent, og ordet fik vinger. Niels Hansen var hele sit liv igennem en meget trofast kirkegænger, men grunden til denne søndagens største glæde fik han lagt i Nazarethskirken i Ryslinge.

Året efter sin konfirmation kom Niels i tjeneste hos sin moders halvbroder, Tyge Hansen i Ferritslev, hvor han blev i 4 år og gennemlevede sin første ungdom. I de smukke omgivelser med den lille lund og den store velholdte frugthave vækkedes drengens medfødte natursans, den evne, der i hans senere liv udviklede sig så overordentlig smukt. Hver en smuk blomst — hvert et fuglefløjt — hvert et solstrejf over gyldne agre var for ham

en oplevelse, og aldrig befandt han sig bedre, end når han alene med naturen kunde opleve dens væsen fuldt og helt.

Han har selv fortalt, hvordan han i Ferritslev, når lørdag aften kom, og dagens arbejde var endt, og sommernatten sænkede sig over egnen, kunde liste sig ganske alene ned i den lille lund og sætte sig tilrette der på en lille bænk, han havde lavet sig, for at opleve sommernattens trylleri: Solnedgangen, nattegalens fortryllende sang, træernes hemmelige hvisken, fuglesangen når morgenen begyndte at gry og den uendelige jubel, som gennemstrømmer hele naturen, når solen igen viser sig efter nattens svale.

Også Niels Hansens store lyst og kendskab til frugtavl skriver sig fra hans Ferritslevtid.

Mens Niels Hansen er i Ferritslev, træffer han for første gang den mand, som skulde få den største betydning for hans senere liv: Ernst Trier.

Tyge Hansens ældste søn, Knud, som var voksen og skulde overtage gården efter sin fader, døde pludselig i sommeren 1876, og Trier, hos hvem Knud havde været elev, skulde komme til begravelsen, hvorfor Niels fik ordre til at hente ham på jærnbane stationen.

Trier var imidlertid så optaget af sin deltagelse for Tyge Hansen og den store sorg, som havde ramt ham, at han hverken så eller hørte den unge mand, som sad på bukken — men bad ham bare at køre rask til, og på hele vejen blev der ikke sagt et ord.

Først, da de svinger ind i gården i Ferritslev, er det som Trier vågner op.

Inde i gården står den sorgbetyngede Tyge Hansen ensom blandt de mange gæster. Trier river forlæderet til side og springer af vognen næsten inden den er standset og slår armene omkring den ensomme mand, mens tårerne strømmer ham ned over ansigtet. — Mær-

keligere mand syntes Niels aldrig, han havde seet, men trods den særegne måde, han opførte sig på, var der alligevel noget ved Trier, som greb Niels om hjertet og tiltrak ham.

Dagen efter begravelsen blev Niels' ældre broder Povl Hansen — som også ved denne lejlighed traf Trier for første gang — indmeldt som elev på Vallekilde højskole, og 3 år senere fulgte Niels efter og kom således 19 år gammel, som elev til Vallekilde den 3. novem. ber 1879.

I Vallekilde mødte Niels sin skæbne: Først i form af Ernst Triers varme og stærke forkyndelse om fædreland og kristenliv og senere — 5 år efter —, da han i Vallekilde fandt sin fæstemø, Ingeborg Trier, Triers ældste datter, med hvem han holdt bryllup i september 1889.

Niels Hansen fik i vuggegave det glade, muntre og lyse sind med en god portion af det fynske lune. Særdeles veludrustet af naturen var han, både rent legemligt, men også åndeligt. Han ejede det åbne og modtagelige sind, hvor ordets sædekorn falder i den dybe muldjord; men han var hele livet igennem en meget tilbageholdende natur, og derfor blev hans personlige bekendtskab med Trier den første vinter på Vallekilde kun meget ringe. Først nogle år senere, da Niels kom tilbage til Vallekilde som avlskarl, efter at han havde aftjent sin værnepligt i Nyborg og været en vinter på Tune landbrugsskole, lærte Trier rigtig at skatte den dygtige og begavede karl, der så udmærket forstod at sætte skik på den store landbrugsdrift og have som hørte til skolen. Triers interesse-rede sig stærkt for disse udendørs ting og snart blev Niels ham ganske uundværlig. Efter forlovelsen med Ingeborg i 1886 var det »min svigersøn« her og »min svigersøn« der.

For at kunne klare opgaven som praktisk leder af Vallekilde højskoles avlsgård og have søgte Niels Han-

sen — med Ernst Trier som vejleder og rådgiver — nu den bedste uddannelse, som på den tid var at finde; han rejser til Langeland for i en af datidens største frugtplantager at lære frugtavl og dyrkning af havesager. Sommeren 1887 er han på Tystofte forsøgsstation hos den geniale og dygtige forsøgsleder P. Nielsen Tystofte, en Mand som Niels Hansen altid senere omtalte med den dybeste ærefrygt og ærbødighed på grund af hans banebrydende arbejde på planteavlens område, og endelig afslutter Niels Hansen sin uddannelse med et ophold på landbohøjskolen i København.

Den 28. september 1889 holdt han bryllup med Ingeborg Trier og kom til at bo i det nyopførte smukke stråttækte hus »Hyttten« et par hundrede meter vest for skolen som avlsbruger og lærer ved Vallekilde højskole, og dermed går Niels Hansen ind i sin manddoms gerning.

Et smukkere og lykkeligere par end Ingeborg og Niels Hansen skulde man lede længe om. Ranke, høje og statelige var de. Det var som sundhed og styrke lyste af dem. Hver af dem tog sin livsgerning op med hele ungdommens ildnende mod, hun som gymnastiklærerinde for sommerskolen, han med gården og haven. Og arbejdet gav gode frugter: Græsmarken blev besået med de bedste kløver og græsmarksblandinger i henhold til de bedste resultater fra Tystofte, endogså et lille stykke ren lucerne blev prøvet og gav så gode resultater, at folk langvejs fra kom til Vallekilde for at se det. Rodfrugtdyrkningen, som dengang var ny, blev taget op med godt resultat.

Kvægbesætningen blev fornyet. I lang tid rejste Niels Hansen jævnlig til de store kvægmarkeder i Odense for at købe avlsdyr af den røde fynske race.

Fodringen blev lagt om efter principperne fra Tune med stort roefoder og mange oliekgager, og ydelsen steg til dengang ukendte højder. Tyrematerialet blev hentet

hjem fra de bedste fynske avlsbesætninger. Niels Hansen var med at starte en af egnens første kontrolforeninger, og mange var de avlsdyr, som i den tid blev solgt fra besætningen i Vallekilde.

Med svinebesætningen gik det på samme måde. Gode avlsdyr, fornuftig fodring og rigelig skummetmælk satte snart svinebesætningen op i et sådant plan, at et af de første svineavlscentre blev oprettet ved Vallekilde højskole.

Havebruget blev heller ikke forsømt. Frugthaven blev udvidet med nye og forbedrede sorter. Efterhånden blev der frugt nok ikke alene til skolens forbrug men til et meget stort frugtsalg.

Det blev kun få år, at Niels Hansen fik lov til at arbejde sammen med Ernst Trier. I Julen 1893 døde Ernst Trier pludselig ramt af et hjerteslag efterladende sig hele den store virksomhed uden leder.

Niels' ældre broder, Povl, der helt siden sit første møde med Ernst Trier i 1876 havde været knyttet som lærer til Vallekilde højskole, var imidlertid i 1890 bleven gift med Ingeborgs yngre søster Sigrid, hvorved de to brødre var blevet forbundet ved dobbelt svogerskab. Det faldt derfor naturligt, at det blev de to søskendepar, der i fællesskab kom til at føre arbejdet videre. Povl og Sigrid som forstanderpar og Niels og Ingeborg som ledere af gårdens bedrift, først som ansvarlige ledere under Ernst Triers dødbo, senere — efter 1900 — som ejere, idet skolen og avlsbruget blev købt som fællesejere for de to familier.

Skolen beholdt imidlertid sit store elevantal, som kulminerede efter århundredskiftet med et antal af over 200. Avlsbruget og Skolen stod på denne tid i sin rigeste udfoldelse. Danmarks første vindelektricitetsværk bliver anlagt ved Vallekilde højskole 1903. Det er store og mangfoldige opgaver, som i disse år bliver lagt på den

godt 40-årige Niels Hansens skuldre, men der synes ingen grænser for, hvad disse unge stærke skuldre magter at bære, og dog er det, som han synker i knæ, da det tunge slag rammer ham i 1904, hvor hans unge, elskede hustru, Ingeborg, dør fra ham, og det rige og lykkelige samliv pludselig bliver afbrudt.

Niels og Ingeborgs ægteskab var barnløst, men de havde gennem årene åbnet deres hjem »Hytten« for skolens elever, så de frit kunde komme der om aftenen eller i deres fristunder og tilbringe tiden der, som i deres eget hjem. Mange var de elever som på den måde kom i »Hytten«, og mange mindes disse stunder med stor taknemmelighed, men nu var det lykkelige samliv og hjemliv med en gang brudt ved Ingeborgs død. Fra den stund blev Niels Hansen en stille mand, en sort slagskygge var kastet ind over hans liv, kun troen på Guds nåde og håbet om gensynsglæden bag død og grav holdt ham fra at fortvivle.

I 1906 besluttede de to brødre at ombygge Vallekilde højskole. Kostald og lade, som dengang var bygget sammen med skolebygningen, skulde nedrives og flyttes nogle hundrede meter mod øst, hvor gården »Øyås« nu ligger, men i stedet skulde der opføres den store moderne elevfløj og foredragssal, som nu udgør skolens nordlige fløj, et vældigt stykke arbejde, som vilde kræve et stort opbud både af mandskab og kapital. Brødrene selv stod som bygherrer, men arbejdets praktiske gennemførelse kom for størsteparten til at hvile på Niels' skuldre, og det var lige ved at blive for meget, nerverne kunde ikke holde til den store belastning. Det kneb at få mandskab til at holde det hele i gang, have og mark måtte ofte forsømmes, da al arbejdskraft forsvandt i byggeriets grådige svælg. I lang tid lå alt i et forfærdeligt byggerod, hvor grundvand og frost og materiale voldte de hundreder af be-

kymringer og spekulationer, det stjal Niels Hansens før så ukuelig arbejdskraft. Året 1908 stod den nye bygning færdig, men samme års sommer blev Niels Hansen angrebet af en meget ondartet blindtarmsbetændelse med bughindekomplikationer. Han maatte underkastes en farlig operation og lå på sygehuset i flere måneder. Da han kom hjem derfra, var han legemlig seet en brudt mand, selv om han af sind var den samme. Mild og stille færdedes han i sin bedrift. Som lærermester for de mange unge, som kom til gården for at lære landvæsen, var han en uforlignelig mand. Aldrig behøvede nogen at være bange for et kort eller afvisende svar, når der var et eller andet emne, de unge søgte oplysning om, selv om tiden var nok så kostbar. Hans foredrag på skolen vil mange gamle elever mindes med glæde, man kunde egentlig ikke kalde dem specielt landbrugsfaglige, i hvert fald kunde alle have glæde af at høre dem, så fyldte de var med naturglæde og små og store iagttagelser fra naturens verden. Sådan gled Niels Hansen da ind i sit 4de livsafsnit: alderdommen som en from, mild og stille — til tider også munter — mand, hos hvem man kunde hente uendelig megen visdom, menneskekundskab og gode råd for livet.

Selv om Niels Hansen altid med flid undgik det offentlige livs tillidsposter, betød dette dog ikke, at han ikke fulgte med i og levede sammen med sin tid, tværtimod, man fandt vanskeligt en mand, som var bedre inde i tidens spørgsmål end han, hans læseviden var uhyre stor, men man fik kun hans mening at vide på tomandshånd. Det var meget vanskeligt at få ham til at forlade sin »Hytte« for at deltage i møder eller selskabeligheder, men fik man ham endelig trukket ud, eller man kom til ham selv i »Hytten«, fandtes der ikke livligere og behageligere menneske end ham, altid havde han noget værdifuldt at fortælle fra sit lange livs

mange oplevelser, og selv på sine gamle dage glemte han ikke sit fynske lune. Hans interesser omfattede ikke alene landbrug og hvad dertil hører, men kunst, viden-
skab, musik og sang, politik og endelig hans aldrig
svigtende naturlæde, og gennem det alt sammen mær-
kede man hans varme og stærke kristne tro. Også i
sin alderdom blev Niels Hansen derfor til stor velsig-
nelse for mange mennesker, og savnet vil føles stærkt
af alle, som har kendt den stærke, men milde høvding.

Æret være hans minde.

Øyås, den 1. november 1940.

H. Trier Hansen.

Niels Hansen.

Det kunde kendes på Niels Hansen, at han var udgået fra et godt dansk bondehjem, hvor man havde levet med de værdier, der er det danske folks fælles eje. Han var præget deraf, af sin skolegang i Sødunge friskole og af hjemmets tilknytning til livet i Ryslinge valgmenighed.

Gennem ungdommens læreår og ved læsning havde han skaffet sig en solid viden om de ting, han beskæftigede sig med i manddomsårene, og arbejdet havde bragt ham en personlig udvikling, så han besad en stilfærdig myndighed af den bedste art.

I de timer, Niels Hansen havde med eleverne, fortalte han livligt og godt om de ting, en landmand får med at gøre i sit daglige arbejde mellem planter og dyr, og igennem fortællingen åbenbarede han en vågen sans for alt levende.

Når han stod på forhøjningen i den gamle foredragssal og havde bragt en lucerneplante med, var det en fryd for eleverne at følge hans redegørelse for plantens bygning med de lange rødder og dens liv.

Den glæde, Niels Hansen selv oplevede ved at beskæftige sig med sit emne, vilde han gerne meddele andre, han fortalte naturligt uden at falde hen i betragtninger; men hans eget syn på tilværelsen var bagved den oplysning, han gav; man kan kortest udtrykke det sådan: han priste skaberen igennem sin fortælling om det skabte.

Hans medhjælper i have, mark og stald kom til at kende ham bedst, dem knyttede han til sig og det fælles

arbejde på en stærkere måde end ved at indgyde respekt. Han blev noget mere for os end arbejdsgiver, han var vor gode vejleder, som vi var taknemlige for at arbejde sammen med og tage mod gode råd af. Hver dag samlede han os i sit hjemms dagligstue til morgensang, inden dagens gerning begyndte, og når han på sine ture rundt standsede hos os, tog han ofte tid til at fortælle noget for os, det kunde være om planternes liv eller om produkternes anvendelse eller andet, der kunde vække interesse for arbejdet; men det kunde også være et eller andet muntert træk, som vi i fællesskab fik os en sund latter over, og så var det, som arbejdet gik med mere lyst og glæde.

Niels Hansen ordnede med megen omhu alt det af mere ydre art, der må være ved en stor højskole, og uden at sige noget om det direkte søgte han at knytte sine medhjælpere til arbejdet på en sådan måde, at han kaldte på deres ansvarsfølelse overfor helheden, han ønskede, at de alle skulde føle sig medansvarlige, så der kunde blive et godt samarbejde. Han viste os tillid ved at lade os arbejde selvstændigt, og ofte faldt der et anerkendende ord, når han syntes, resultatet var godt, og småtskårenhed var han lykkeligt befriet for.

I skoletiden var »Hyttens« dagligstue et yndet samlingssted for højskolens elever. Der holdt Niels Hansens hustru, Ingeborg Trier Hansen »åbent hus« for eleverne, og den gerning blev efter hendes tidlige død fortsat af Niels Hansens søster, Maren Hansen, som i en række år styrede hus for sin broder. Her samledes man om læsning, sang og samtale, det var hjemmets medarbejde i højskolelivet, og det kunde vel ikke være andet, end det måtte gå ud over det lille hjem, selv om de mange unge aldrig fik indtryk deraf.

Om sine medmennesker udtalte Niels Hansen sig altid med nænsomhed, skønt han ejede en sikker vurde-

ringsevne. Han var et naturligt menneske, der aldrig blev imponeret, når han mødte noget opstøltet. Det skal også nævnes, at han var en fredens mand, enkelte nidkære unge medhjælpere kunde næsten finde ham for fredelig, f. eks. når de syntes, at han i forretnings-spørgsmål stærkere, end han gjorde, burde hævde sin ret, og han kort fejede det til side med bemærkningen: »Det er ikke noget at have spektakel for«.

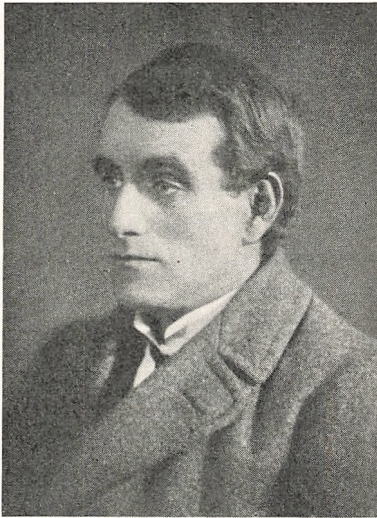
Niels Hansen udtalte sig sjælden direkte om de dybere personlige spørgsmål; men skete det, kunde hans ord falde med vægt, og det var af livsvigtighed for ham at tage del i menighedens liv.

Han ejede mange af den danske bondes bedste egenskaber, og han levede på det jævne et liv, der fik betydning for mange. Han var først og fremmest landmand; men han arbejdede trofast med i en skolegerning, der tog sigte på højnelse af livet i vort folk.

De, der levede i hans nærhed, fandt en værdifuld overensstemmelse mellem den tro, han var bundet til, og det liv, han levede; derigeennem var et vidnesbyrd, som mange skylder ham en ærlig tak for.

Sigfred Munch.

Tyge Trier.

Den 2. februar døde Tyge Trier.

Tyge Trier var højskoleforstander Ernst Triers yngste søn; han fødtes på Vallekilde højskole den 2. oktober 1880 og var så endnu et barn, da faderen døde mellem jul og nytår 1893. Jeg forestiller mig, at Tyge Trier har været et mærkeligt barn; det flokkeinstinkt, som så ofte bemægtiger sig børn både til godt og ondt, må han vist ofte have trodset; han må have prøvet at hindre og har i alt fald forsinket manganen en rask handling, hastigt besluttet i kammeraters flok. Og han må have tålt drøje ord og knubs i den anledning. Men han har nok taget sit afgjorte standpunkt og tålt følgerne deraf. Jeg ved ikke meget om hans skolegang,

men tænker mig, at han allerede dengang var denne mærkelige blanding af taknemmelig modtager og meget kritisk iagttager. Under sin konfirmationsforberedelse opholdt han sig i pastor Carl Kochs hjem i Ubberup, og han følte sig stedse siden i dyb taknemmelighedsgæld til pastor Koch og fru Koch. Pastor Hoff, som var formynder for den forældreløse dreng, ønskede, at han skulde nyde godt af en fyldigere skoleundervisning og fik det tilrettelagt således, at Tyge Trier i 1897—98 var hos skolebestyrer Blegvad, som i Tranebjerg på Samsø ledede en fortrinlig realskole. Men allerede i denne skoletid viste det sig tydeligt, at hans hu stod til landbruget; ligesom sin ældste broder, Jakob Sejr Trier, længtes han efter at bruge sine kræfter i arbejdet med jorden og dyrene. 18—19 år gammel tog han fat med liv og lyst på det, som skulde blive hans livsgerning. I de følgende år dygtiggjorde han sig hertil hos ansete landmænd; han tjente hos Poul Nielsen, Karlshøj, Jens Thygesen, Ferritslev, Frederik Hansen, forsøgsgården i Askov; en tid var han fodermester på Ludvig Schrøders gård i Askov. I 1903 var han i længere tid i Skotland — ligesom den ældste broder (se »Fra Vallekilde folkehøjskole 1939«), og i 1904 var han forkarl på Svendsbjerg. Efter denne lange og grundige uddannelse turde han påtage sig bestyrerpladsen for Henriette Pedersens landbrug i Vallekilde.

I 1907 købte Tyge Trier en gård i Ll. Granløse ved Holbæk. Samme år holdt han bryllup med sin forlovede, Marie, søster til seminarieførstander Georg Christensen, Jønstrup.

I december 1916 afhændede de to deres gård i Ll. Granløse og købte den større gård, Fjordgården i Svinninge. Tyge Trier gik stærkt op i sin gerning, og han oparbejdede gennem årene en meget værdifuld kvægbesætning. Men tog landmandens krævende gerning

mange kræfter og tanker, så levede han dog helt usædvanlig stærkt med i sociale spørgsmål og navnlig i alt, som drejede sig om hans gudsforhold. Hans sociale syn var ikke rummeligt, men præget af en ærlig vilje og trang til at tænke og gøre det rette. Det var overhovedet således, at medmenneskers kår vedkom ham meget, han regnede meget med et medmenneske. Men allermest regnede han med Gud. Jeg har kun kendt et par andre mennesker, hvis liv bar præg af, at de regnede med Gud, som Tyge Trier gjorde det. Hans hele liv kunde fortælles i det, at han levede for Guds ansigt; derfor vidste han sin afmagt og uværdighed; men derfor vidste han også, hvor meget der var ham givet.

I venners sluttede kreds og i menighedens liv fyldte Tyge Trier meget; han kunde kræve meget af andre, som han krævede meget af sig selv. Sommetider krævede han så meget, at det pinte. Men hans store krav hang nøje sammen med hans ubetingede sandhedskærlighed. —

Når han ret følte solen skinne, kunde han også være skæmtsom og glad. Men han spurgte i alle forhold om det bedste.

Tyge Trier blev jordfæstet fra Korskirken den 7. februar. Ved sammenkomsten på højskolen holdt hans søster, Gudrun Mørck, en lille tale, som endnu engang fik os til at se Tyge Trier. Jeg meddeler lidt af denne tale her: Der er få mennesker som Tyge Trier, der forstod *at give* på den rette måde; og når han af sit kærlige hjerte gav, var det altid det bedste, han gav, ting, som han selv satte meget stor pris på.

Da hans fader døde, var der en ting, som Tyge satte over alt andet, som fader havde efterladt. Det var hans moders vielsesring; den lå i en lille skuffe i et chatol, og Tyge sad meget tit og så på denne ring og prøvede den på sine fingre. En dag sagde han til

nogle af sine søskende: »I må få alt det andet, fader har haft, hvis bare jeg må få den ring.«

Årene gik, og Tyge blev voksen. Da hans ældre søster fik en lille pige, og da han skulde stå fadder til hende, lod han ringen rette ud og forme til et lille kors; dette lille guld kors gav han den lille pige i fadde gave; det blev hæftet på dåbskjolen; men på bagsiden af korset stod endnu med lidt udviskede bogstaver: Ernst Trier.

— Jeg kunde nævne mange, mange ting, som alle er udtryk for hans kærlige måde at glæde andre på; han gav også sin kone og sine børn det bedste, han ejede, og Gud ske lov for det.

Uffe Grosen.

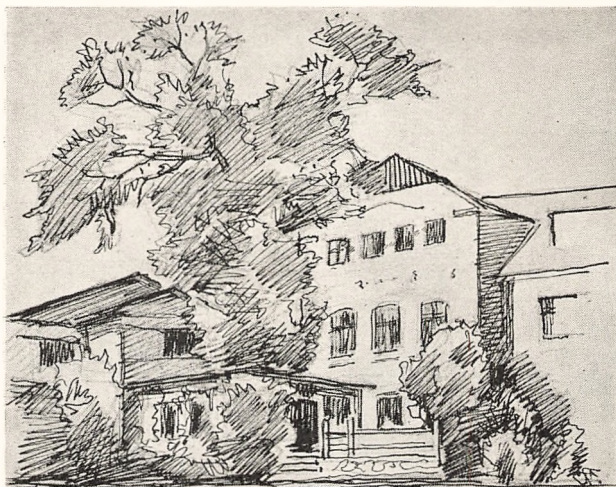

Fra Vallekilde Folkehøjskole.

Kære gamle elever! Hvor har året 1940 været et indholdsrigt og skæbnesvangert år! Vældige hændelser er sket med folkene, militære begivenheder, vi for et år siden ikke kunde ane, fuldbyrdedes i utroligt hurtigt tempo, politiske forandringer i og uden for Europa har forandret og forandrer måned for måned vore tanker om verdenstilstanden. Vort fædreland er revet med i det vældige verdensskred. Tænksomme mennesker herhjemme har længe vidst, hvor farlig og udsat Danmarks stilling var. Vi har også vidst, hvor interessespaltet, vor stilling var; militært aldeles afhængig af Tyskland, erhvervsøkonomisk væsentlig knyttet til England, kulturelt stærkere og stærkere bundet til Norden. Sådan var Danmarks stilling. Med eet slag tvinges vore øjne i een bestemt retning. Vi skal for kort eller længe indstille os på en ny orden. Jeg vil ikke her dvæle ved følgerne for os af den 9. april. Men det er naturligvis gået os her i Vallekilde, som det er gået andre danske; denne mørke forårsdag har hver eneste dag siden været i vore tanker. Hvad vi her har tænkt og levet med, bærer flere artikler i dette årsskrift vidne om. Her vil jeg dog gerne fortælle jer, at vi er ved godt mod. Det har været os en meget

stor glæde at opleve, hvordan vort folk mere og mere har fundet sig selv; megen smålighed og meget uvæsentligt, som tidligere fyldte alt for meget i vore tanker, har måttet vige pladsen for tanker og opgaver, som svarer til den tunge og store prøvelse, vi er ført ind i. Der spørges nu for alvor om styrken af den *grund*, hvorpå det danske folk lever, og om styrken af det folkehus, som hviler på denne grund. På *grunden* til det danske folkehus kan vi trygt stole. Den er lagt af Gud. Det hører hjemme i hans plan og husholdning, at det danske folk er. Hvor længe det skal være, om det skal være til evig tid, det ved vi intet om. Det hører hjemme i Guds råd. Men vi kan være forvissede om, at han har villet, at det danske folk skulde være. På den grund, som Gud har lagt, bygger vi vort danske hus. Har vi bygget skrøbeligt, så falder meget sammen, når stærke storme slår imod huset. Men jeg vil dog sige jer, at det er den største glæde, jeg har oplevet i flere år, at se, hvor stærkt og sundt vort danske sind er i dets sejhed

og smidighed. Det er nu vort håb, at den indsats, der på mange områder er øvet for at styrke vort danske folkehus, ikke skal forblive nogle tilløb, men vokse i plan og kraft og udholdenhed. Så vil jeg ønske, at vi alle, hvor vi end færdes, må finde vor plads og glæde i at leve som trofaste danske mennesker, og at vi må bevares mod den bitterhed og det had, som krigen så sørgeligt fremkalder.

Det var mit indtryk, at højskolerne med rette kunde vente god tilslutning til sidste vinters skole. Alt tegnede dertil gennem eftersommeren. Storkrigens udbrud den 1. sept. kulkastede disse forventninger. Mange indmeldte elever måtte trække deres indmeldelse tilbage, da de selv eller deres pårørende blev indkaldt til militærtjeneste. Sådant gik det også her. Vi fik dog 82 karle og slap vel så mildere end de fleste andre skoler. Krigens alvor skabte en god baggrund for vor skolegerning. Der var en ualmindelig god samling om arbejdet, og vore

elever beredte os slet ingen sorger, næppe endda nogen vanskelighed.

To ting optog os meget stærkt i vinterens løb, nemlig Sovjets overfald på Finland og den ualmindeligt strenge vinter. Den 30. november kom det russiske overfald med en uventet pludselighed og råhed. Finnerne tog kampen op, vel nok i håb om hjælp fra de store vestmagter, måske også i håb om, at en tidligere mægtig ven skulde formå russerne til at holde sig tilbage. Begge håb viste sig at være illusion. En del danske og norske og mange svenske drog til Finland som frivillige. Dette betød meget for sindelaget i Norden; men de unge frivillige kunde intet ændre m. h. t. det militære udfald af den helt ulige kamp. Finland var som de små randstater blevet et bytte i de stores rovgridske politik. Mens finnerne forblødte på det karelske næs, grebes folkene i Norden af sorg. Men dengang begyndte den folkelige vækkelse og rejsning, som efter vor egen nære ulykke i foråret tog til i styrke. Det var meget pinefuldt sidste

vinter at følge finnernes kamp. De mange møder, som holdtes rundt om i landet, og de betydelige indsamlinger af penge og varer til finnerne var nok et varmt udtryk for samfølelse med det hårdt ramte folk. Denne nordiske samfølelse, som jo uden sammenligning gav sig stærkest udslag i Sverige, var af megen betydning og vil også i fremtiden vise sig at være af den største betydning. Her i Vallekilde holdt vi to Finlands-møder, og Killelose, Vald. Nielsen og jeg talte ved flere møder i egnen. Den 17. dec. talte sognepræst Halvdan Helweg, som to gange i vinterens løb var i Finland, her på højskolen; der blev spillet finske melodier, og en film fra Lapland blev forevist.

Den 5. marts, kort før krigen standsede i Finland, talte den finske docent F. Iversen ved et nyt møde her; han gav en uforglemmelig skildring af de evakueredes og flygtningenes hårde kår.

Den strenge vinter tærede både på brændsel og kræfter; den gjorde også vinteren til en væmmelig dyr tid; men vi frøs dog ikke og led intet savn. I den store

Ved stranden

by var det nok svært for mange, som kun havde små midler til at stå den grimme vintertid igennem.

Da det kneb med opvarmningen af Korskirken, holdt menigheden nogle gange gudstjeneste her på højskolen. Det var hyggeligt og glædede os på skolen.

Foruden de ovennævnte Finlands-møder har vi i årets løb holdt adskillige møder. Ved vinterskolens åbningsmøde den 5. nov. talte Killemosé og jeg. Ved det første månedsmøde den 16. nov. talte tidligere højskoleforstander Sigfred Munch om lykken. Den 19. dec. talte pastor Otto Helms, og vi sang flere julesalmer. 21. januar havde vi et større møde. Om eftermiddagen talte forstander Ejnar Skovrup og redaktør Nic. Blædel, om aftenen forevistes filmen »Storbyens blændværk«, en middelmådig film, som vanskeligt fastholdt vor interesse. Forstander Folke Trier Hansen skulde have talt her i februar, men blev på grund af trafikstandsninger forhindret i at nå frem. I det hele voldte den hårde vinter mange forstyrrelser i planlagte møder. I min lommebog

Mod Orehøje.

læser jeg gang på gang: afløst p. gr. af is- og snevan-
skeligheder. Vi gennemførte dog hele skolens besøg i
Asnæs, hvor vore venner på sædvanlig venlig og gæst-
fri måde tog imod os. Lærerkredsen takkede ved at læse
Bjørnsons gode skuespil: Geografi og Kærlighed. Ved
månedsmødet i marts talte forstander Sv. Dræby.

Sidst i marts havde vi besøg af tilsynsførende ved
højskolerne, dr. phil. Moltesen.

Foruden Asnæs-besøget havde vi de mindre ture i
egnen, f. eks. til højspændingsværket i Svinninge, og
Killemose og Nielsen satte sig i fastelavnen i spidsen
for den gode og traditionelle tur til hovedstaden. Den
afsluttedes også på sædvanlig festlig måde herhjemme
mandag aften. I fastelavnen havde jeg min første flyve-
tur. Jeg skulde tale ved de fynske friskolers møde i
Odense fastelavnsmandag. Men Storebælt var tilfrosset.
Jeg fløj så fra Kastrup til Marslev, en pragtfuld tur. Når

Til tops.

der igen bliver fred, og når flyvemaskinen må blive brugt til andet end at bringe død og lemlæstelse, glæder jeg mig til at bruge dette storartede befordringsmiddel.

April kom. Mens de fleste herhjemme havde travlt med rengøring og istandsættelse, tog nogle af os ud på en kort møderejse i Jylland. Men vi blev brat afbrudt. Om morgenen den 9. april fik jeg i Skjern så nogenlunde besked. Jeg satte straks kursen hjemad. Jeg kørte sammen med forstander Jens Marinus Jensen ad den stille landevej over Tarm, Sdr. Omme mod Vejle. Det var en tung rejse. I Vejle mødte vi det lange tog af tyske tanks, motorvogne og kanoner. På resten af vejen til Slagelse mødte vi jævnlig de fremmede.

April plejer at være sådan en lovende måned. Foråret bryder frem i mark og have, skolen sættes i stand, sommerpigerne ventes, en glædelig forventning lever i

Vi ser Jyllands kyst.

sindet. Men anderledes i år. April 1940 blev den tungeste måned, vi har oplevet. Der var alle tanker om vort lands fremtid. Og der var ængstelse for vor gerning. Kunde den fortsættes? Det viste sig dog snart, at denne for så vidt måtte føres videre uhindret. Men forholdene greb jo alligevel stærkt ind i vore kår, også hvad elevtilslutning angår. Vi havde indmeldt 121 elever, nu meldte 36 sig fra på få dage; men 10, som ellers vilde have været på andre skoler vesten for Storebælt, meldte sig så til gengæld her i Vallekilde, så vi kom til at holde skole med 95, hvad vi var meget glade for. Ja, vi har vist aldrig nogen sinde med større taknemmelighed modtaget et elevhold end sommerpigerne 1940.

Hvor var det så også gavnligt at få alle kræfter optaget af et krævende arbejde. Alle i lærerkredsen følte, at hele kraften måtte sættes ind. Vi søgte at samle tanker om det mest givende, og vi blev hjulpet så helt og fuldt af eleverne, så jeg mener, jeg har lov at sige, at vi fik en meget indholdsrig sommer sammen.

Vi nød kaffen og hvilen.

Vi havde færre møder og besøg end sædvanlig på sommerskolen. Men trods krigstid og trafikvanskeligheder fandt dog mange hertil.

Af møder nævner jeg kun tre. Grundlovsdag indbød vi til møde og havde den glæde, at en stor forsamling sluttede sig til. Forstander Fred. Nørgård og jeg talte, og lærerkredsen læste Bjørnsons skuespil »De Nygifte«. Den 2. juli kom Odsherreds husmandskoner, 400 i tal, til os; en del mænd fandt tid at tage med. Vi fik en storartet dag sammen; vore gæster så skolen og haven, drak kaffe, så sommerpigernes gymnastik og håndarbejde, hørte sangkoret synge og samlede om min talerstol en lille times tid. Jeg synes oprigtigt talt, at vi passede så godt sammen, så jeg atter måtte spørge mig selv: hvorfor har vi dog ikke meget mere med hinanden at gøre! Hvor vilde det glæde os her, om det mindre jordbrugs ældre og yngre ret kunde finde sig hjemme på Vallekilde højskole. Det skal forhåbentlig stedse mere og mere blive tilfældet.

20. og 21. holdt vi elevmøde og i forbindelse dermed fejredes skolens 75 års mindefest; men derom er der fortalt andetsteds i denne bog.

Vi havde i sommerens løb nogle storartede cykeludflugter. I maj var vi på Orehøje og Eskebjerg lyng, i juni en dag ved Audebo og på besøg hos gårdejer L. Boje, Gundestrup, samme dags aften var vi indbudt til en meget hyggelig sammenkomst i Engelstrup forsamlingshus, hvor vi mødte stor gæstfrihed fra Grevinge sogns beboere. I juli var vi alle gæster i Ingeborg Søgårds hjem i Asnæs. Vi besøgte også i år vore gamle venner på Svendsbjerg.

Sommerskolens dage løber hurtigt. Den 31. juli drog pigerne bort. De fleste i lærerkredsen tog umiddelbart derefter til Askov til et 2—3 dages forhandlingsmøde. Men vi måtte skynde os hjem igen, da vi den 3. august skulde modtage 125 mennesker, som skulde være 8 dage på højskole i Vallekilde. Det er nogle år, siden vi sidst havde et lignende møde. Vi havde udelt glæde af at være med i dette arbejde igen. Der var god samling om hele det arbejde, vi indbød til, og som godt kan give mennesker, der intet kender til højskolen, et sandt og nogenlunde fyldigt indtryk af, hvad højskolen gerne vil udrette i vort folk.

Årets mange møder sluttede med efterårsmødet 22.—24. sept. Talerne var J. Th. Arnfred, Th. Balslev, Knud Hansen, Knud Kristensen, Niels Petersen og Uffe Grosen. Det var første gang, indenrigsminister Knud Kristensen talte i Vallekilde; de andre ordførere har ofte talt her. Søndag aften læste Mogens Wieth et uddrag af Kaj Munks nye skuespil, Egelykke. Den unge skuespiller, som »spiller Grundtvig« på Det kongelige teater, havde foretaget et skønsomt udtog af skuespillet, og han læste det godt. Men ellers er jo både skuespillets

form og indhold af en sådan art, at det fremkalder meget blandede følelser. Mandag aften læste forstander Erik Nissen og frue et andet Kaj Munk skuespil, »I Brændingen«. —

I den faste lærerkreds skete der i årets løb ingen forandring. Som nævnt i sidste årsskrift fik vi på vinterskolen hjælp af cand. theol. Halvdan Knudsen, som faldt godt til i lærerkredsen og blandt eleverne. Vort samarbejde skulde kun gælde vinterskolen, for Halvdan Knudsen havde en gammel aftale med en dansk menighed i U. S. A. om fra sommeren 1940 at være deres præst; det var hans mening at rejse til Amerika i april. Men også hans planer blev grundigt ødelagt. Halvdan Knudsen måtte blive herhjemme; han har da søgt præstegerning, og han har nu meddelt os den glædelige besked, at han den 1. dec. ordineres og samme dag indsættes som kapellan i Vejle.

Til Halvdan Knudsens afløser fik vi til 1. maj Børge Krebs Lange. Han er født på Stevns i 1908, hvor hans fader var frimenighedspræst. I sin tidlige ungdom var Krebs Lange landmand, men nåede også at være elev på Askov sløjdscole, på Stevns højskole og på Askov højskole; dernæst var han i 4 år på Gedved seminarium, hvorfra han tog lærereksamen 1935; han begyndte sin lærergerning ved Karise realskole, men kom efter et års forløb til Vestbirk højskole, hvor han var en skattet lærer i 3½ år. Nu havde han lyst til at prøve en anden virkeplads, og vi fandt da hinanden, og Krebs Lange er allerede godt fortrolig med stedet og arbejdet her. På sommerskolen havde vi til håndarbejdsundervisningen god hjælp af Isa Madsen, Hørve.

I det svundne år har flere dødsfald fundet sted i vor kreds. Den 1. august døde Niels Hansen efter lang

tids svagelighed. Andetsteds i denne bog har en af hans nærmeste, Hans Trier Hansen, og en af hans gamle karle, Sigfred Munch, skrevet om Niels Hansen. — I henved 20 år har jeg kendt Niels Hansen. Jeg kom til at arbejde dér, hvor han, hvad visse områder angår, havde rådet i mange år, og på en plet jord, som han delvis havde ejet. Han havde denne plet meget kær; han måtte se, at flere forandringer blev gennemført; men han så på det med forståelse og vistnok endda med glæde. Der faldt aldrig et ord imellem os, som udtrykte modsætning; han mødte os altid med tillid og godhed og flere gange med en hjælpende hånd.

Der var ikke alene ro, men også en dyb fred over Niels Hansen. Hvadenten man gik med ham i haven eller sad hos ham i »Hytten«, lyste der fred fra ham. Han var en virkelig god mand, som tusinder, der kom til Vallekilde, skylder en stor tak. Meget i denne tak skyldes det, de hentede i »Hytten«. Når man ser gamle årsskrifter igennem, møder man ofte navnet »Hytten«; men jeg fornemmer, at det vil være rigtigt ad åre at fortælle mere udførligt, hvad dette hjem ret har betydet for Vallekilde højskole.

Kyndelmissedag døde Tyge Trier. Der findes andetsteds i denne bog nogle mindeord om ham.

Endnu må jeg nævne, at forstander Niels Bredkjær, Tune, døde den 14. april. Dette sørgelige dødsfald ramte naturligvis hans familie og Tune landbrugsskole hårdest, men det ramte også hårdt hele det arbejde, som landbrugsskolen og folkehøjskolen i fællesskab lever i. Han hørte til det folkelige ungdomsarbejdes allerbedste tjenere. Niels Bredkjær havde megen tilknytning til Vallekilde; han hentede i sin tid sin hustru, Julie Sams, her, og han havde mange venner i denne egn. Vi savner mange steder Niels Bredkjær. Vi forstod hans dygtighed som vejleder for dansk ungdom; vi var taknemmelige for

hans kærlighed til højskolen; vi holdt af ham — som det retsindige og gode menneske, han var. —

Vi har begyndt en ny skolevinter med 122 elever, og vi har endda, som vist adskillige andre højskoler, måttet sige nej til flere ansøgninger. Rationeringsforholdene bereder os vanskeligheder; men vi kommer vel igennem, og vi håber på en god vinter.

Jeg vil slutte dette brev til gamle elever og venner af Vallekilde med en tak for al venlighed og godhed, der er vist stedet og gerningen her i det svundne år. Lærerkredsen, lærerhjemmene og min kone sender jer alle hilsen med ønsket om en god jul.

Uffe Grosen.

Sigrid Trier Hansen.

Fru Sigrid bliver den 6. januar 70 år. Vi tror, at mange vil være glade for at blive mindet derom, for de skylder fru Sigrid meget, og så vil de sikkert på den måde, de finder rigtigst, tænke på hende.

Det er et langt og ualmindelig indholdsrigt liv, fru Sigrid har levet. Det blev indholdsrigt, fordi hun både modtog og gav så meget; hun gemte aldrig til sig selv.

Gid hun på sine gamle dage måtte møde den godhed, hun i så høj grad har vist andre, — mest når de rigtig trængte dertil.

U. Gr.

Blandede meddelelser.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 3800 eksemplarer.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kr. indtegnet årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da først i december af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postoprævning. *Forandring af adresse må meldes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde, inden hvert års 1. sept.*

Mod indsendelse af 1 kr. i frimærker, d. v. s. halv pris, kan ældre årgange af årsskriftet fås hos kassereren.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (*elevmøde*) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år *den tredje søndag i juli*. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. *Tæpper, lagner og håndklæder må medbringes til mødet*. Nogle kan måske også let medbringe et telt. *Ernæringskort medbringes*.

Eiterårsmødet 1941 afholdes i de 4 dage søndag—onsdag den 21.—24. sept. Alle er velkomne til mødet. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sengeklæder og håndklæder. Der holdes *ikke* lørdag den 20. sept. nogen særlig sammenkomst for gamle elever.

Lokale elevmøder vil i 1941 antagelig blive holdt de sædvanlige steder.

Da så meget er usikkert i vor tid, må vi dog hen-vise til bekendtgørelser i de lokale blade, hvor nøj-agtig tid og sted vil blive opgivet.

Sidste skoleårs elever.

Vinterholdet 1939—40.

Aggerholm, Valdemar, Vestervang, Aarsballe, Rønne.
 Andersen, Hans Peter, Basnæs, Næstved.
 Andersen, Ingemann Julsgaard, Vedersø, Uliborg.
 Andersen, Johannes, Basnæs, Næstved.
 Andersen, Knud, Tystrup, Fakse.

Bjerre, Knud, »Engsnap«, Holstebro.
 Boll, Viggo Frandsen, Nøreng, Durup.
 Brarup, Hans, Obling, Sdr. Bork.
 Brogaard, Arne, Fensten, Ørting.
 Bruus, Ole, »Solbakken«, Nibe.

Christensen, Hans, Kildehusvej 44, Roskilde.
 Christensen, Hans P., Havnsg., Lerdrup Skov, Gylling.
 Christensen, Laurits, Ørre, Herning.
 Christensen, Peter J., Nr. Lyngby, Vittrup.

Drud, Peter, Drudgaarden, Tommerup.

Hansen, Aage, Malling.
 Hansen, Gunner, Hørve.
 Hansen, Herinod, Næsvanggaard, Asnæs.
 Hansen, Niels Hagelskær, Simmelkær, Sunds.
 Holm, Johannes, Højby.
 Hummelose, Kristian, Hanbjerg.
 Høegh, Thorkild, Høeghsgaard, Nysted.

Jacobsen, Laurids, Hanning, Sædding.
 Jensen, Anker, »Overmarksgaard«, Hornslet.
 Jensen, Ejvind, Hvornum, Hobro.
 Jensen, Gunnar Vingum, Hjortsvang.
 Jensen, Jens, »Mølgaard«, Haubro.
 Jensen, Kristian Madsen, Janderup Mark, Janderup.

Jensen, Sven Skriver, »Elisehøj«, Hovedgaard.
 Jensen, Thomas, »Lyshøj«, Boulstrup.
 Jensen, Viggo, Egaa, Hjortshøj.
 Jørgensen, Jens Grosen, Kaastrup, Kalundborg.

Kjeldsen, Ejner, Markedslev, Holbæk.
 Koldbro, Knud, Stubdrupgaard, Brønderslev.
 Kofoed, Timan A., Bolbygaard, Klemensker.
 Konnerup, Børge, Farsø.
 Kristensen, Niels, Sd. Andrup, Ramsing.
 Kristensen, Niels, Grinderslev, Jebjerg.

Larsen, Kr. Toksvig, Velling, Ringkøbing.
 Larsen, Poul, Stubberup, Fakse.
 Laursen, Otto Kjær, Aarslev, Randers.

Madsen, Arne Thalund, Sd. Bassumg., Snejbjerg, Herning.
 Madsen, Tage Thalund, Sd. Bassumg., Snejbjerg, Herning.
 Madsen, Ernst, Mørkøv.
 Madsen, Svend Fredslund, Ingerslev, Hasselager.
 Mogensen, Aage, Hyllerslev.
 Mortensen, Svend Holm, Tolstrup, Aalsø.
 Munch, Peter, »Charlottenlund«, Nyker, Bornholm.

Nielsen, Aage Berg, Vidstrup, Vendsyssel.
 Nielsen, Frede, »Solbakken«, Haubro.
 Nielsen, Jens Peter Gunnar, »Skovlundg.«, Langaa, Rygaard.
 Nielsen, Niels Vilhelm. Nr. Bjært, Kolding.
 Nielsen, Simon, Rabis Høgild, Karup.
 Nør, Jørgen, Lysabildskov, Als.
 Nørgaard, Magnus, Hammershøj.

Olsen, Vagn, Flækkende Led, Dalmose.

Pagter, Rasmus, Fausing, Allingaabro.
 Pedersen, Aage la Cour, Skibelund Efterskole, Vejen.
 Pedersen, Niels Peder, Bladkiosken, Vissenbjerg, Bred.
 Pedersen, Peter, Præstegaarden, Hjortsvang.
 Pedersen, Svend, Stensballe, Horsens.
 Pedersen, Th. Birkkjær, »Birkkjær«, Hodsager, Holstebro.
 Pedersen, Stig Milholt, Ubby, Jerslev.
 Petersen, Gunner, Enggaard, Bierre Fuglede.

Petersen, Henning, »Kildeg«, Raaby, St. Heddinge.
 Poulsen, Hermann, »Vestergaard«, Haubro.
 Poulsen, Jens Skov, Sdr. Vilstrup, Eltang.

Rasmussen, Jens, Farre, Sporup.
 Raunkjær, Bent, Lyne, Ølgod.
 Riemann, Karl Chr., Basnæsvej 16, Brønshøj, Kbhvn.
 Rode, Arne Jensen, »Annalyst«, Ikast.

Sams, Salmann Ovesen, Dalgaard, Frøslev, Nykøb. M.
 Skaaning, Otto, Vejringe, Stubbekøbing.
 Skov, Peter Arne, Sdr. Vilstrup, Eltang.
 Steffensen, Niels, Engesgaard, Pandrup.
 Svendsen, Jens Bay Aalund, Sem, Mariager.
 Sørensen, Ejnar, Hindballegaard, Gylling.

Tang, Peder, Lyne, Ølgod.
 Tarpgaard, Henry Thomsen, Vedersø, Ulfborg.
 Tarpgaard, Thorvald Thomsen, Vedersø, Ulfborg.
 Thoustrup, Hagbard, Grøneng Mejrup, Holstebro.

Villadsen, Knud Bugge, Torvegade 27, København.

Yde, Alfred, Gjersbøl, Snedsted, Thy.

Sommerholdet 1940.

Andersen, Helga, Skovgyden, Glamsbjerg
 Andersen, Helga, Audebo, Holbæk.
 Andersen, Herdis, Stenstrup, Sorø.
 Andersen, Kirsten, Muldbjerg St.
 Andersen, Sigrid, Gudmindrup, Højby Sj.

Bertram, Inge, Gerlev, Krogstrup.
 Bjerg, Emma, Nørhede, Lervang.

Christensen, Anne Marie, »Dalhus«, Osager, Lejre.
 Christensen, Else, Vesttarp, Velling, Ringkøbing.
 Christensen, Inga Elisabeth Holst, Sadolinsgade 25, Odense.

Christensen, Inger, Mariendal, Hornborg, Flemming.
 Christensen, Inger Kirstine, Bakkerup, Knabstrup.
 Christensen, Kamma Elisabeth, Grønning, Jebjerg.
 Christensen, Kirstine, Houer, Muldbjerg.
 Christensen, Selma, Støbegodsforretningen, Bække.
 Christoffersen, Edith, Vraaby, Haarlev.

Dissing, Thora, »Bjørnsbo«, Taars.

Eriksen, Gudrun, Munkholm, Jelling.
 Eithz, Edith Helene, Vestergade, Storehedinge.
 Espekær, Anne Jensen, Sierslev, Storehedinge.

Fredslund, Eva, Starreklinte St.

Glarbjerg, Oda, Brejning, Spjald.
 Grinder, Gunhild, Margrethevej 1, Rungsted.
 Grosen, Karen Margrethe, Kolby Skole, Samsø.
 Gydesen, Ellen Margrethe, Linde Skole, Spentrup.

Hansen, Esther Rask, Rosted Mark, Sludstrup.
 Hansen, Inga, Karlstrup, Taastrup.
 Hansen, Ingrid Kirstine, Enghavegd., Skafterup, Sandved.
 Hansen, Magdalene Thule, »Højvang«, Aale St.
 Hansen, Maren Kirstine. Lykkebjerggrd., Egeslevmangle,
 Skælskør.

Hemmingsen, Inge, Haarlev.
 Hermansen, Stin, Aakirkeby, Bornholm.
 Henriksen, Helga, Breum, Jebjerg.

Jensen, Astrid Dalsgaard, Osted Hestehave, Roskilde.
 Jensen, Betty, Lumsaas, Nykøbing Sj.
 Jensen, Ella, Nedergaard, Smidstrup, Vraa.
 Jensen, Ellen Margrethe, Hestehavegaard, Gislev.
 Jensen, Eli Søgaard, Aastofte, Asnæs St.
 Jensen, Gerda, Bækgaard, Greve, Taastrup.
 Jensen, Inger Dyrby, Svinninge, Nr. Asminderup St.
 Jensen, Johanne, Øster Jølby, Erslev, Mors.
 Jensen, Karen Kristine, Vinkelgrd., Ramsøllille, Havdrup.
 Jensen, Sigrun, Trellerup, Roskilde.
 Jeppesen, Else, Hagedsted, Gislinge.
 Jespersen, Margit, Kvanløse, Holbæk.

Jørgensen, Annemarie, Marstrup, Sdr. Jylland.
Jørgensen, Inge, Skørring Skole, Mørke.

Kaczmarek, Anni Røngstrup, Agerskov S. Jylland.
Klausen, Marie Kirstine, »Benborg«, Nyby, Brørup.
Kristensen, Helga, Karmisholt, Taars.
Kristensen, Karen, Grinderslev, Jebjerg.
Kristiansen, Tove Johanne, Agerup, Vippered.

Larsen, Ebba, Svinninge, Nr. Asminderup St.
Lauritsen, Tove Lund, Tobøl, Føvling.
Loftager, Ellen, Nørby, Velling, Lem St.
Lund, Anna, St. Tvedegrød., Herlufmagle St.

Madsen, Else Johanne, Carolinesminde, Trunderup St.
Madsen, Metha Thalund, S. Bassumg., Snejbjerg, Herning.
Mikkelsen, Agnes, »Damgaard«, Jebjerg.
Mortensen, Gudrun, Sildeballe, Tranebjerg, Samsø.
Mortensen, Ingeborg, Hornborg, Flemming.
Munch, Kirsten, Søndergade 83, Nr. Aaby.

Nielsen, Bodil Brandt, Kirkebog., Bodilsker, Bornholm.
Nielsen, Ellen, Ny Svogerslev, Roskilde.
Nielsen, Gerda, Holtug Bøgeskov, Storehedinge.
Nielsen, Helen, Dybbølsgade 2¹ tv., Kbhvn. V.
Nielsen, Marie, Snævre, Regstrup.
Nielsen, Petra Marie, Tranderup, Skælskør.
Nielsen, Ruth, c/o Sigfred Nielsen, Gl. Tølløse, Tølløse.

Olsen, Inger Louise, Forlev St.
Olsen, Ingrid, Aarslev, Slagelse.
Olsen, Lise Gerda, Egeslevmagle, Skælskør.
Ottosen, Sigrun, Vennelev, Forlev St.
Pedersen, Dagny, Istedbjerg, Kalundborg.
Pedersen, Maren, Lyngaa, Hadsten.
Pedersen, Ruth, Renge, Storehedinge.
Petersen, Martha, Kildegrød., Raaby, Storehedinge.
Petersen, Valborg, Lystrup St.
Pihlkjær, Inge, »Sofienlund«, Hornslet St.
Prior, Monna, Ehlersvej 24, Hellerup.

Raaballe, Ellen, Lime, Mørke.
Rabjerg, Anna Katrine, Lem St.
Rasmussen, Ellen Aabo, Egaa, Risskov St.
Rasmussen, Sigrid, Snesere Torp, Snesere St.
Riber, Anna, Hygum, Esbjerg.

Sams, Gudrun, Ankerbo, Hørve.
Sams, Laura Marie, Frøslev, Nykøbing Mors.
Saxtoft, Ragnhild Vibeke, Svebølle St.
Sørensen, Ellen Margrethe, Linde, Spentrup.
Sørensen, Grethe, Kirke-Hyllinge.

Thomsen, Ida Høj, Strudvad, Janderup St.
Thomsen, Mette Sandahl, Bjergby, Erslev, Mors

Uhlott, Else Margrethe, Klithuse, Brovst St.

Østergaard, Karen, Sundby, Mors.

Lærlingebesøget på Vallekilde Folkehøjskole 1939–40.

	Vinter	Sommer	Ialt
Fra København	—	3	3
— Københavns amt	1	—	1
— Roskilde amt	1	9	10
— Frederiksborg amt	—	2	2
— Holbæk amt	8	18	26
— Sorø amt	1	9	10
— Præstø amt	5	9	14
— Odense-Assens amt	2	3	5
— Svendborg amt	1	2	3
— Maribo amt	2	—	2
— Ålborg amt	5	—	5
— Hjørring amt	4	4	8
— Viborg amt	5	4	9
— Thisted amt	2	4	6
— Århus amt	8	4	12
— Skanderborg amt*	3	—	3
— Randers amt	7	7	14
— Ribe amt	3	5	8
— Ringkøbing amt	17	8	25
— Vejle amt	3	1	4
— Haderslev amt	—	2	2
— Åbenrå amt	—	—	—
— Tønder amt	—	—	—
— Sønderborg amt	1	—	1
— Bornholm amt	3	2	5
Ialt.....	82	96	178

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening

14. juli 1939—20. juli 1940.

	Kr.	Ø.		Kr.	Ø.
Indtægt.			Udgift.		
Kassebeholdning 20. juli 1939	5621	88	Trykning af årsskriftet	2989	00
Medlemsbidrag	6168	01	Porto	1329	75
Salg af gl. årsskrifter	9	50	Forsendelse fra København	70	00
Renter	211	31	Bestyrelsens rejseudgifter	7	50
Salg af Povl Hansens bøger	91	20	Kassererens løn	275	00
			Understøttelse til elever	885	50
			3300 blanketter	46	00
			6000 postopkrævningsb.	166	75
			4000 konvolutter	95	50
			Kassebeholdning 20. juli 1940	6237	40
	12101	90		12101	90

127

Regnskabet er gennemgået og fundet rigtigt, kassebeholdningen er tilstede.

Sørslev, d. 17/7 1940. *Aksel Fredslund.*

Vallekilde, d. 18/7 1940. *Valdemar Nielsen.*

INDHOLD:

	Side
<i>Troels Trier</i> : Bladet i bogen. (Grundtvig).....	3
<i>Niels Petersen</i> : Det kendes på os	5
<i>Uffe Grosen</i> : Vallekilde højskoles 75 års mindefest	11
<i>Jorg. Jorgensen</i> : „ „ „ „	22
<i>Vald. Nielsen</i> : »Hvad udad tabtes, skal indad vindes«.....	32
<i>Adia Frost</i> : Læser vi Lauesen?	43
<i>Borge Krebs Lange</i> : Vor sangbog og vor sang	51
<i>Kr. Killelose</i> : Grundtvigs mindekirke på Bispebjerg	58
<i>Uffe Grosen</i> : Vallekilde folkehøjskoles festdag	65
<i>Uffe Grosen</i> : Præsteskitte ved Korskirken	82
<i>Hans Trier Hansen</i> : Minde om Niels Hansen »Hytten«	87
<i>Sigfred Munch</i> : Niels Hansen	97
<i>Uffe Grosen</i> : Tyge Trier	100
<i>Uffe Grosen</i> : Fra Vallekilde folkehøjskole	104
<i>Uffe Grosen</i> : Sigrid Trier Hansen	118
Blandede meddelelser	119
Sidste skoleårs clever	120
Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole 1939—40	126
Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles clevforening	127